

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue

Järjestöyhteistyö Siun sotessa

*Järjestöyhteistyön nykytilakartoitus siunsotelaisten, kuntien ja järjestöjen
edustajien näkökulmasta*

Laadittu 2.9.2022
Päivitetty 5.4.2023

Sisällysluettelo

1	Johdanto	2
2	Pohjois-Karjalan järjestökenttä	3
3	Siun soten ja järjestöjen yhteistyö toimi- ja palvelualueittain.....	4
3.1	Terveys- ja sairaanhoitopalvelut	5
3.2	Perhe- ja sosiaalipalvelut	8
3.3	Ikäihmisten toimialue.....	9
3.4	Pelastuslaitos	10
3.5	Siun soten kehittämissyksikkö ja Tulevaisuuden sotekeskushanke	10
4	Siun soten ja järjestöjen välinen yhteistyö.....	11
4.1	Järjestöjen Kumppanuussopimukset Siun Soten kanssa	12
4.2	Nelikenttäanalyysi Siun soten ja järjestöjen yhteistyöstä.....	13
5	Siun soten ja kunnan välinen yhteistyö järjestöasioissa	16
5.1	Nelikenttäanalyysi kuntien ja Siun soten yhteistyöstä järjestöasioihin liittyen	17
6	Järjestöjen ja Siun soten välinen yhteistyö	19
6.1	Nelikenttäanalyysi järjestöjen ja Siun soten yhteistyöstä.....	20
6.2	Järjestöjen toimintaedellytysten tukeminen ja yhteistyö hyvinvointialueen kanssa -kysely	25
7	Johtopäätökset.....	26
7.1	Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen järjestöyhteistyön strateginen järjestäminen	27
7.2	Järjestöyhteistyön rakenteet ja toimintamallit	28
8	Lähteet.....	32

Tekijät

Minna Patama

1 Johdanto

Järjestöt ja yhdistykset (jatkossa järjestöt) edistävät alueensa asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä toimivat omalla alueellaan sosiaali- ja terveyspalveluiden kumppaneina ja tuottajina. Laki hyvinvointialueesta (611/2021) ja laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021) velvoittavat hyvinvointialuetta tekemään yhteistyötä järjestöjen kanssa. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen ja siihen liittyvä yhteistyö on lain mukaan sekä kuntien että hyvinvointialueen tehtävää (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 6–7 §). Laki velvoittaa hyvinvoinnin ja terveyden edistämässä kunnan ja hyvinvointialueen tekemään yhteistyötä toistensa kanssa sekä myös alueella toimivien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa. Kunnan ja hyvinvointialueen on lain mukaan edistettävä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikutusmahdollisuuksia. Hyvinvointialueen tulee sovittaa yhteen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja kunnan ja valtion palvelujen kanssa sekä myös muiden toimijoiden, kuten järjestöjen kanssa. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelämisestä (612/2021, 6–7 §.)

Jotta hyvinvointialue voi tehdä järjestöyhteistyötä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin, hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämiseen, sote-palvelujen yhteensovittamiseen sekä pelastustoimeen liittyen, hyvinvointialueorganisaatiolla tulee olla riittävät resurssit ja selkeät rakenteet ja toimintamallit järjestöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle.

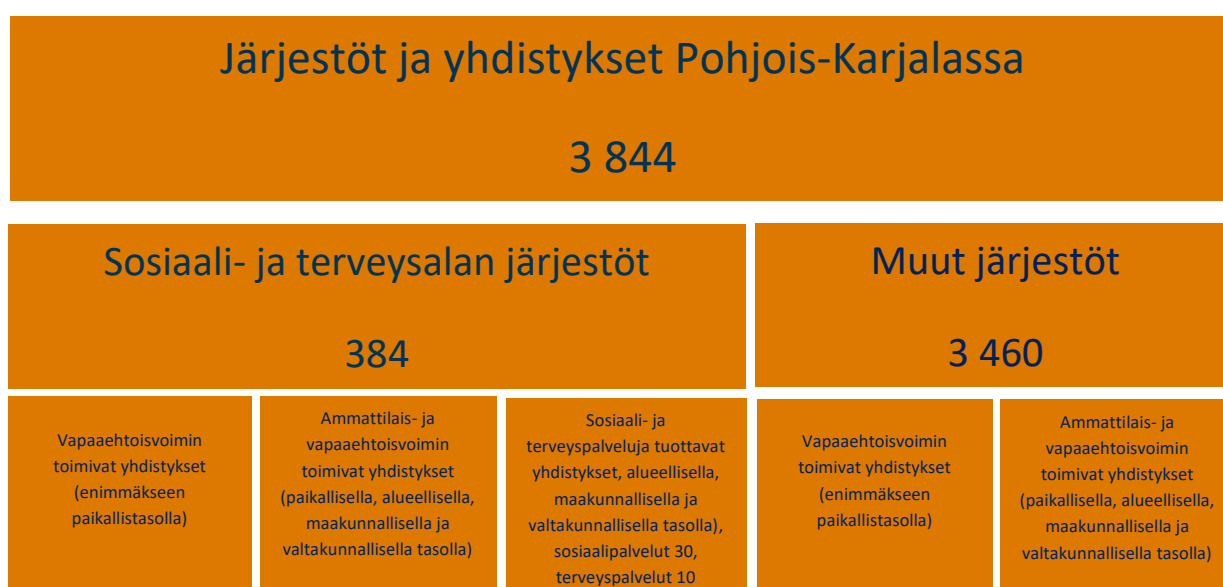
Siun soten Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskushankkeen yhtenä tavoitteena on järjestöyhteistyön kehittäminen. Alueellisen ennaltaehkäisevän ja ennakoivan työn vahvistamiseksi kehitetään ja otetaan käyttöön entistä vahvempi yhteistyörakenne Siun soten, kuntien ja järjestöjen välillä. Hankkeen toimilla tiivistetään sote-ammattilaisten, kuntien ja järjestöjen yhteistyötä. Järjestöyhteistyötä vahvistetaan pilotoimalla järjestöyhdyshenkilötoimintaa, joka suunnitellaan yhteistyössä Pohjois-Karjalan järjestöasiain neuvottelukunta JANEn kanssa. Hankkeen tavoitteena on selkeyttää hyvinvointialueen ja kuntien hyvinvointia ja terveyttä edistävän toiminnan sekä järjestötoiminnan yhdyspintatyöskentelyä ja vastuunjakoa sekä erityisesti yhteistä tavoitteen asettelua. Kehittämistyössä huomioidaan olemassa olevat hyvät rakenteet ja käytännöt. (Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus hankesuunnitelma 2022, 11–12.)

Tähän raporttiin on kuvattu Siun soten ja järjestöjen välisen yhteistyön nykytila. Nykytilakartoituksessa on selvitetty järjestötoiminnan yhdyspintatyöskentelyä sekä toimivia käytänteitä ja rakenteita. Nykytilakartoitus toimii järjestöyhteistyön arvioinnin pohjana tulevassa kehittämistyössä. Nykytilakartoitusta varten haastateltiin kevään ja kesän 2022 aikana yhteensä 24 henkilöä sekä toteutettiin kysely järjestöille (N=50). Raportissa hyödynnettiin myös aiemmin tehtyjä selvityksiä ja raportteja Siun soten järjestöyhteistyöstä.

Nykytilakartoituksen raporttiin on koottu nelikenttä- eli SWOT-analyysi, jossa on nostettu esille kuultujen tahojen (Siun sote, järjestöt, kunta) keskeisimmistä näkemyksistä liittyen Siun soten ja järjestöjen välisestä yhteistyöstä, yhteistyön heikkouksista ja vahvuuksista sekä tulevaisuuden mahdollisuuksista ja uhista. Nelikenttäanalyysissä vahvuudet ja mahdollisuudet nähdään tulevaisuuden voimavaroina ja heikkoudet ja uhat kehittämisen kohteina.

2 Pohjois-Karjalan järjestökenttä

Pohjois-Karjalassa on yhteensä 3 844 rekisteröitynyttä järjestöä. Pohjois-Karjalassa on mm. sosiaali- ja terveysalan, kulttuurialan, vapaa-ajan järjestöt ja urheilu- ja liikunta-alan järjestöjä ja järjestöt toimivat niin paikallisella, alueellisella, maakunnallisella kuin valtakunnallisella tasolla. Pohjois-Karjalassa oli vuonna 2020 10 järjestömuotoista terveyspalvelujen tuottajaa ja 30 järjestömuotoista sosiaali- ja varhaiskasvatuspalvelujen tuottajaa (kuva 1.). Järjestöjen määrä kunnittain mukailee Pohjois-Karjalan kuntien väkilukua. Eniten rekisteröityneitä yhdistyksiä on Joensuussa, jossa yhdistyksiä on 1 588, kun taas vähiten Rääkkylässä, jossa yhdistyksiä on 90. (Haikari 2021, 33–34.)

KUVA 1. POHJOIS-KARJALAN JÄRJESTÖKENTTÄ (MUKAILLEN HAIKARI 2021 ,33)

Järjestöt edistävät asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä sekä toimivat omalla alueellaan sosiaali- ja terveyspalveluiden kumppaneina ja tuottajina. Järjestöjen tuottama toiminta rikastuttaa sote-palveluita, edistää hyvinvointia ja terveyttä sekä lisää omalta osaltaan turvallisuutta, osallisuutta ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Järjestöt tarjoavat asukkaille mm. harrastus- ja virkistystoimintaa, koulutuksia ja tapahtumia, ohjausta ja neuvontaa, kriisi apua, avoimia kohtaamispaikkoja sekä vapaaehtoistoiminnan tehtäviä (kuva 2.). Järjestötoiminta lisää sekä siihen osallistuvien, että vapaaehtoistyötä tekevien asukkaiden osallisuutta. Tarjoamalla toimintaa erityisesti heikommassa asemassa oleville asukkaille, järjestötoiminnalla voidaan vähentää syrjäytymistä ja eriarvoisuutta sekä kaventaa hyvinvointi- ja terveyseroja. Järjestöt toimivat myös kohderyhmiinsä kuuluvien asukkaiden edustajina sekä edun ja oikeuksien valvojina (esim. potilas- ja vammaisjärjestöt). Järjestöt tuottavat myös tietoa edustamansa kohderyhmän tarpeista ja palvelujen toimivuudesta mm. sosiaali- ja terveyspalveluiden ammattilaisille.

KUVA 2. IHMISTEN HYVÄÄ ARKEA JA ELÄMÄÄ EDISTÄVÄ JÄRJESTÖTOIMINTA (MUKAILLEN POPSOTE 2021, 5)

Ikääntyvässä Pohjois-Karjalassa myös järjestökenttä ikääntyy ja järjestöt tarvitsevat toimintaansa koko ajan uusia vapaaehtoisia. Tarvitaan yhteistyötä sekä eri järjestöjen kesken, kuin myös kuntien ja Siun soten kanssa järjestökentän elinvoimaisena pitämiseksi. (ARMI-hankesuunnitelma 2020, 4.)

3 Siun soten ja järjestöjen yhteistyö toimi- ja palvelualueittain

Tässä kappaleessa kuvataan lyhyesti Siun soten ja järjestöjen yhteistyötä toimi- ja palvelualoittain. Tähän kappaleeseen on koottu järjestöjen ja Siun soten edustajien haastatteluissa esille tuomia konkreettista yhteistyön muotoja, millaista yhteistyötä järjestöt ja Siun sote ovat tehneet keskenään. Kappaleessa on myös hyödynnetty Tarja Hirvosen (2022) tekemää nykytilan kartoitusta järjestö-, vapaaehtois-, kokemusasiantuntija-, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminnasta, joka toteutettiin sähköpostikyselynä toimi- tai palvelualueen edustajille huhti-toukokuussa 2022. Kappaleessa kuvattu Siun soten järjestöyhteistyö ei ole kaikenkattava, mutta antaa hyvän kuvan siitä, minkä järjestöjen kanssa ja millaista yhteistyötä tehdään milläkin palvelualueella.

3.1 TERVEYS- JA SAIRAANHOITOPALVELUT

Terveys- ja sairaanhoitopalvelujen toimialue muodostuu sairaalapalveluista, vastaanottopalveluista, kuntoutuspalveluista ja 24/7-palveluista. Lisäksi toimialueen alle kuuluvat terveys- ja sairaanhoitopalvelujen yhteiset palvelut (sairaala-apteekki, hoitotarvikejakelu, infektioiden torjuntayksikkö, ravitsemusterapia ja tieteellinen kirjasto) sekä lääketieteelliset hallinto- ja tietopalvelut. (Siun soten intra 2022a). Hirvosen (2022, 1) tekemän selvityksen mukaan terveys- ja sairaanhoitopalveluissa järjestöyhteistyö on vahvaa psykiatrian klinikkaryhmässä ja päihde- ja mielenterveyspalveluissa. Erikoisalat tekevät usein yhteistyötä oman alansa potilasjärjestöjen kanssa.

3.1.1 Vastaanottopalvelut

Terveysasemilla järjestöyhteistyötä tehdään lähinnä reuma- ja sydänyhdistysten kanssa. Yhteistyötä tehdään yhteisten tapaamisen merkeissä toiminnan, palveluiden, osaamisen ja koulutusten kehittämisen näkökulmista. Nykytilahaastatteluiden mukaan terveysasemilla on paikkakunnittain ollut vaihtelevia käytänteitä järjestöyhteistyössä. Asiaan ovat vaikuttaneet mm. se ovatko asemat olleet mukana erilaisissa Siun soten kehittämishankkeissa, korona-aikainen poikkeustilanne, vaihtuva henkilöstö ja asian merkityksellisyyden kokemus lähijohdolla.

Mielenterveys- ja päihdetyön osalta kaikkialla maakunnassa on ollut toimivaa ja hyvää yhteistyötä järjestöjen kanssa jo vuosikymmenten ajan. Mielenterveys- ja päihdepalvelut (jatkossa Miepä) tekevät yhteistyötä Pohjois-Karjalan mielenterveydentuki ry:n (MieTe), Finfamin ja Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistyksen kanssa. Erityisesti MieTe:en avoimet kohtaamispaikat ovat tärkeitä paikkoja miepän asiakkaille. Psykiatrinen kuntoutus tekee myös yhteistyötä MieTeen kanssa järjestäen mm. yhteisiä aktiviteetteja asiakkaille.

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa on kehitetty ”yhdistystyön käytännöt” (YTY-käytännöt) työkalu maakunnan järjestöjen, muiden alueellisten toimijoiden ja Siun soten perusterveydenhuollon, miepän sekä erikoissairaanhoidon psykiatrian (psykiatrian klinikka) yhteistyön tiivistämiseen. YTY-käytännöt kuvaavat Siun Soten mielenterveys- ja päihdepalvelujen ja psykiatrian klinikan toimijoille yhdenmukaisen toimintatavan järjestöyhteistyöstä alueellisesti ja maakunnallisesti sekä tuo kootusti esille yhteistoiminnan periaatteita. YTY-käytännöt on koottu yhdessä järjestötoimijoiden kanssa. (Nuutinen ym. 2020, 3.)

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa järjestöyhteistyö on jaettu alueelliseen ja maakunnalliseen yhteistyöhön. Maakunnallinen koordinaatioryhmä, joka koostuu järjestöjen sekä soten toimijoista, järjestää kerran vuodessa maakunnan toimijoiden yhteisen tapaamisen (emt., 6). Alueellinen YTY-foorumi kokoaa kaikki keskeiset mielenterveys- ja päihdetyöhön liittyvät tahot toimimaan yhdessä omalla alueellaan. Näin toimintoja voidaan toteuttaa yhdessä ja kohdentaa toiminta kyseisen alueen tarpeiden mukaisesti ja samalla välttämään päällekkäisten toimintojen järjestämiseltä. (emt., 4.)

Mielenterveys- ja päihdepalveluissa on kullekin alueelle nimetty Siun soten henkilöstöstä alueelliset yhdyshenkilöt. Näiden yhdyshenkilöiden tehtävänä on mm. verkostoitua alueen eri toimijoiden kanssa, pitää yllä alueellisten toimijoiden sähköpostilistaa, toimia yhdyshenkilöinä Siun soten, Miepän ja järjestöjen sekä muiden toimijoiden välillä sekä perehdyttää uudet työntekijät YTY-toiminnasta. (emt., 3.)

Neuvola, - koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa järjestöyhteistyötä tehdään mm. erilaisten koulutusten, tilaisuuksien ja vanhempainiltojen järjestämisessä monien eri järjestöjen kanssa. Neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tehdään myös asiakas- ja palveluohjausta järjestöjen toimintojen pariin. Järjestöjen toiminnoista tiedotetaan asiakkaita ja vanhempia erilaisten esitteiden avulla, niin vastaanottotyössä kuin ilmoitustaulujen kautta. Myös materiaalihankinnoissa hyödynnetään valtakunnallisten järjestöjen tuottamia materiaaleja ja päivittäisessä työssä hyödynnetään eri järjestötoimijoiden verkkosivuja ja julkaisuja. Joensuun neuvolatoiminnassa hyödynnetään järjestöjen tiloja perhevalmennuksissa. Neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa perhekeskusverkosto on koettu erittäin toimivaksi ja luontevaksi paikaksi ja tavaksi tehdä yhteistyötä, järjestöjen ja kuntien edustajien kanssa.

Vaikka Neuvola, - koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tehdään järjestöyhteistyötä monien eri järjestöjen kanssa, päivittäisessä työssä tätä ei välttämättä tunnisteta järjestöyhteistyöksi. Järjestöyhteistyöhön vaikuttaa paljon käytettävissä olevat resurssit. Järjestöt toivovat, että esimerkiksi neuvoloista jalkauduttaisiin järjestöjen toimintoihin, esimerkiksi perhekahviloihin ja -kerhoihin, mutta resurssien takia, nämä yhteistyöt ovat niitä, joista joudutaan ensimmäiseksi nipistämään. Kuten muuallakin vastaanottopalveluissa, myös neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa järjestöyhteistyö on työntekijäkohtaista, toiset hyödyntävät työssään enemmän järjestöjä, kun taas toiset vähemmän.

3.1.2 Sairaalapalvelut

Keskussairaalan konservatiivisella palvelualueella ihotautien ja allergologian poliklinikalla järjestöyhteistyötä tehdään mm. Allergia-, Iho- ja Astmaliiton, Psoriasisliiton sekä paikallisen Psoriasisyhdistyksen kanssa. Ihotautien ja allergologian poliklinikan asiakkaat hyödyntävät myös mm. alopea-potilaiden Facebookissa olevaa vertaistukiryhmää. Neurologian poliklinikalla hyödynnetään erityisesti valtakunnallisten Aivoliiton, Liikehäiriösairauksien liiton, Epilepsialiiton ja Suomen Neurologisen yhdistyksen materiaaleja. Kyseiset järjestöt on myös nostettu Neurologian intran sivuilla tärkeiden linkkien listaukseen. Lisäksi yhteistyötä tehdään Lihastautiliiton ja Aivoverenkiertoliiton kanssa. Keuhkosairauksien poliklinikka tekee yhteistyötä Keuhkoliiton ja Allergia-, Iho- ja Astmaliiton kanssa. Yhteistyö edellä mainituilla poliklinikoilla pitää sisällään järjestöjen materiaalien ja erilaisten koulutusten hyödyntämistä.

Sydänkeskuksessa tehdään yhteistyötä Pohjois-Karjalan Sydänpiirin kanssa. Sydänpiiri on työstänyt Siun ja miun -hankkeessa yhdessä sepelvaltimotaudin hoitoketjua, jossa yhtenä osa-alueena oli myös vertaistoiminta sepelvaltimotautia sairastaville. Sydänpiiri on ollut mukana sepelvaltimotaudin ja vajaatoiminnan toimintapäivillä, joissa järjestö on ollut mukana tuomassa tietoa omasta toiminnastaan ja tarjoamastaan tuesta sairastuneille. Ensietopäivät ovat tarkoitettu asiakkaille, mutta toimivat myös hyvänä perehdytyksenä ja osaamisen vahvistamisena työntekijöille. Sydänpiirin koulutetut vertaistukihenkilöt käyvät kerran kuussa sydänosastolla. Koronapandemian aikana vertaistukihenkilöt eivät vierailleet sydänosastolla, mutta tällä hetkellä toiminta on jälleen aktivoitunut. Hoitajavastaanoilla potilaita myös informoidaan Sydänpiirin vertaistukitoiminnasta. Diabetespuolella diabeteksen aluetyöryhmässä on edustaja alueellisesta diabetesyhdistyksestä.

Syöpäkeskuksessa tehdään tiivistä ja pitkäjänteistä yhteistyötä erityisesti Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistyksen kanssa. Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistys tarjoaa tukea ja ohjausta syöpään sairastuneille diagnoosin ja hoitojen sekä hoitojen päättymisen ja seurannan vaiheessa. Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistykseltä voi varata keskusteluaajan sairastuneelle ja/tai läheisille, ajanvarauksella saa myös syöpän periytyvyysneuvontaa, rintaproteesien sovitusta sekä ohjausta syöpäkuntoutukseen, jossa sairaanhoitaja auttaa löytämään asiakkaalle kuntoutumista edistäviä tukipalveluja ja terveellisiin elintapoihin liittyvää ohjausta. Syöpäyhdistys järjestää myös kurssitoimintaa, vertaistukihenkilötoimintaa, vertaisryhmiä, liikuntaryhmiä sekä teemallisia tapaamisia syöpään sairastuneille sekä heidän läheisilleen.

Keskussairaalan operatiivisella palvelualueella silmäkeskuksessa näönkuntoutuksen osalta järjestöyhteistyö on tiivistä. Yhteistyötä tehdään Näkövammaisten liiton, Pohjois-Karjalan näkövammaiset ry:n, Suomen kuurosokeat -liiton, Kuurojen palvelusäätiön, Näkövammaisten lasten tuki ry: n ja Sokeain lasten tuki ry:n kanssa. Yhteistyö pitää sisällään mm. yhteisiä tilaisuuksia, yleisöluentoja, koulutuksia, kuntoutusta, konsultaatioita, ostopalveluna it-ohjausta, oikeuksienvaihtoa, työnjakoa, palveluiden tarkastelua, apuvälineiden hankintaa, näkövammaisten palveluiden pohdintaa myös valtakunnallisesti sekä apurahojen käytön kohdistamiseen liittyvien asioiden pohdintaa. Lisäksi aistivammatyöryhmä kokoontuu vuosittain. Korva-, nenä- ja kurkkutaudit, suu- ja leukasairaudet sekä kuulokeskus tekevät yhteistyötä mm. syöpäyhdistyksen ja kuuloliiton kanssa. Naistenkeskuksessa yhteistyötä tehdään mm. Monikkolapset ry:n, Simpukka ry:n, Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistyksen, Marttojen, Tukinainen ry:n ja Käpy ry:n kanssa. Yhteistyötä tehdään mm. monikkoäideille suunnatuissa valmennuksissa.

Siilaisen kuntoutumiskeskuksessa ja palliatiivisessa keskuksessa on ollut järjestöyhteistyötä aiemmin runsaammin. Tällä hetkellä Siilaisella ei ole järjestöyhteistyötä koordinoivaa henkilöä. Korona-aika on myös karsinut järjestötoimijoita, joiden kanssa yhteistyötä on aiemmin tehty. Sairaalaystävät vierailevat Siilaisen osastoilla viikoittain. Neurologisella kuntoutusosastolla toteutuu Pohjois-Karjalan AVH-yhdistyksen tukihenkilöiden sairaalavierailut kuukausittain. Palliatiivinen keskus tekee yhteistyötä ev. lut. seurakunnan ja Pohjois-Karjalan Syöpäyhdistyksen kanssa. Palliatiivisessa keskuksessa toimii vakiintuneesti saattotukihenkilöitä Syöpäyhdistykseltä. Seurakunnan kanssa on käytössä sairaalaystävien toimintamalli. Sairaalaystävät ovat olleet koronatauolla, mutta normaalioloissa heidän ja saattotukihenkilöiden vierailujaan suunniteltiin toteutuvaksi viikoittain.

Useassa aikuisten erikoissairaanhoidon yksikössä on vuoden 2021 aikana pilotoitu systemaattista lasten varhaisen tuen toimintamallia. Kyseinen toimintamalli on kehitetty yhteistyössä Joensuun seudun omaishoitajat ry:n ALISA-projektin kanssa. Toimintamalli pyrkii systemaattisesti huomioimaan jokaisen sairastuneen vanhemman lapsen ja järjestämään hänelle ennaltaehkäisevää psykososiaalista tukea. Erikoissairaanhoidon yksiköt ovat soveltaneet pilotointisuunnitelmaa omaan työhönsä ja yksikköönsä soveltuvaksi. Lisäksi erikoissairaanhoidon yksiköille on tarjolla syöpäkeskuksen, ALISA-projektin ja Siun soten Osaamisen kehittämisen keskuksen tietoisku ja koulutuksia.

Psykiatrian klinikalla L-talolla on ollut järjestöjen olohuone -toimintaa, jossa on mm. järjestetty säännöllisiä kokoontumisia ja jonka kautta järjestöt ovat tiedottaneet toiminnastaan L-talon henkilöstölle, potilaille ja omaisille. Järjestöjen olohuone on ollut tauolla keskussairaalan remontin takia ja nyt remontin valmistumisen jälkeen, toiminnan uudelleen käynnistämiseen ei ole resursseja. Psykiatrian klinikkaryhmän osastoilla yhdistysyhteistyön

(YTY) yhdyshenkilöt on nimetty yksiköittäin. Klinikaryhmän ylihoitaja kuuluu YTY-koordinointiryhmään. YTY koordinaatioryhmään kuuluvat psykiatrian erikoissairaanhoidon, Miepä, Finfami ja Pohjois-Karjalan mielenterveydentuki ry. Psykiatrian klinikaryhmän tekee yhteistyötä useiden yhdistysten kanssa. Lisäksi psykiatrian puolella on olemassa ns. asiakasraati, jossa on miepä, psykiatrian erikoissairaanhoidon, Finfamin ja Mielenterveyden tuki ry:n ja asiakkaiden edustajisto. Asiakasraadissa pohditaan ja kehitetään mielenterveyspotilaiden hoitoa.

3.2 PERHE- JA SOSIAALIPALVELUT

Perhe- ja sosiaalipalveluissa järjestöyhteistyö on vahvaa etenkin perhekeskustoiminnoissa. Yhteistyötä tehdään lähes kaikkien Siun sote alueella toimivien lapsiperhepalveluita tuottavien järjestöjen kanssa, kuin myös seurakuntien kanssa. Palvelutarpeen arvioinnin, asiakas ohjataan järjestöjen palveluiden piiriin, jos asiakkaalla ei ole tarvetta sosiaalihuoltolain mukaiselle asiakkuudelle. Perhekeskustoiminnan alueellisissa johtoryhmissä ja maakunnallisessa ohjausryhmässä on mukana järjestöjen edustus.

Järjestöistä mm. Mannerheimin Lastensuojeluliiton (MLL) Järvi-Suomen piiri, Honkalampi säätiön perheperustaisen kuntoutuksen kehittämiskeskus (Perpe-keskus) sekä aikaisemmin kuvattu Joensuun seudun omaishoitajien ALISA-projekti kouluttavat Siun soten toimijoita. MLL:n Järvi-Suomen piiri tekee yhteistyötä Siun soten kanssa myös Vahvuutta vanhemmuuteen -pienryhmätoiminnassa. MLL:n Järvi-Suomen piirin työntekijät kouluttavat Siun soten työntekijöitä vahvuutta vanhemmuuteen -pienryhmätoiminnan ohjaajiksi. Tämän lisäksi MLL:n työntekijät järjestävät kouluttajille verkostotapaamisia sekä ylläpitää ohjaajaverkostoa. Vahvuutta vanhemmuuteen -pienryhmätoiminnan ohjaajakoulutukset ovat Siun sotelle maksullisia. Vahvuutta vanhemmuuteen -pienryhmätyön yhteistyö on koettu merkitykselliseksi toiminnaksi, joka tukee ja vahvistaa niin maakunnan asukkaita kuin myös Siun soten työntekijöiden osaamista.

Perpe-keskus on kehittänyt Siun sotelaisille erilaisia koulutuksia, joiden tarkoituksena on ollut lisätä sote-ammattilaisten tietoisuutta ja osaamista liittyen neurologisiin, neuropsykiatristen ja sosiaalisen kehityksen teemoista. ”Erityiset kysymykset perheiden arjessa” -työpajoissa jaetaan ja ideoidaan ohjauksen keinoja neopsykiatristen lasten, nuorten ja perheiden arjen sujuvuuden vahvistamiseksi.

Lisäksi lapsiperhepalvelut ostavat joitakin palveluita järjestöiltä kokonaisuutena, kuten esimerkiksi adoptioneuvontapalvelut Pelastakaa Lasten Itä-Suomen aluetoimistolta. Järjestöt toimivat myös joissain palveluissa kilpailutettuina palveluntuottajina yksityisten palveluntuottajien lisäksi, kuten esimerkiksi tukiperhe-toiminnassa.

Vammaispalveluissa yhteistyötä tehdään säännöllisesti maakunnan vammaisneuvostojen kanssa sekä eri vammais- ja potilasjärjestöjen kanssa. Asumisen sekä työ- ja päivätoiminnan palvelualueella, järjestöyhteistyötä tehdään niin alueellisten kuin valtakunnallisten järjestöjen kanssa. Pohjois-Karjalan tukipiirin kanssa yhteistyötä tehdään päivittäisessä työssä esimerkiksi pienimuotoisena kehittämistyönä, tietojen vaihtona sekä erilaisiin tilaisuuksiin osallistumisena. Tukipiirin kanssa yhteistyötä on tehty myös yhdessä suunniteltujen hankkeiden kautta. Valtakunnallisista toimijoista yhteistyötä tehdään Kehitysvammaliiton sekä Kehitysvammaisten tukiliiton kanssa.

Myös valtakunnallisten toimijoiden kanssa tehdään hankeyhteistyötä. Vammaisten asumisen ja työ- ja päivätoiminnan palvelukokonaisuus on myös mukana Kehitysvammaliiton hallinnoimassa vernerinet – verkkopalvelussa. Vammaispalvelujen palvelualueella järjestöyhteistyötä tehdään mm. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen kanssa, joka on toteuttanut asiakaskyselyn vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisista kuljetuspalveluista sekä vammaispalvelujen sosiaalityöstä ja sosiaaliohjauksesta keväällä 2022. Honkalampi-keskuksessa yhteistyö järjestöjen kanssa on vähäisempää.

Työikäisten palveluissa asiakkaita ohjataan paljon järjestöjen tuottamiin palveluihin. Järjestöjen tuottamat palvelut nimenomaan täydentävät työikäisten sosiaalipalveluiden toimintaa. Sosiaalityön tarkoituksena on löytää ja saattaa asiakas oikeanlaiseen palveluverkoston, jolloin sosiaalityöntekijän roolin tavoitteena on jäädä vähäisemmäksi ja kestoltaan lyhyemmäksi. Palveluverkoston voi kuulua niin kunnan työllisyyskokeilut kuin eri järjestöjen tuottamat palvelut. Järjestöjen toiminnan ohjaamisesta ei tehdä virallista päätöstä, vaan järjestöjen toimintaan lähtemisestä asiakas päättää itse ja siihen kannustetaan. Järjestöjen tuottamista palveluista asiakkaille haetaan sosiaalityön palveluja täydentäviä toimintoja; sosiaalisten verkostojen lisäämistä, yksinäisyyden ennaltaehkäisemistä ja osallisuuden tunnetta. Järjestöt, joiden pariin ohjataan, vaihtelee paikkakunnittain. Joensuussa työikäisten palveluiden pitkäaikaisina yhteistyökumppaneina järjestöjen puolelta ovat olleet Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys, Kansalaistalo, Siniristi, Pohjois-Karjalan mielenterveydentuki, Martat, Nuorisoverstas sekä erilaiset vertaistuenryhmät. Muilla alueilla yhteistyökumppaneina toimivat erilaiset ystäväntuvat ja -kamarit, kyläyhdistykset sekä työttömien yhdistykset ja seurakunnat.

3.3 IKÄIHMISTEN TOIMIALUE

Ikäihmisten palveluissa järjestöyhteistyö nähdään arvokkaana työnä, joka tukee soten palveluita. Järjestöt tuottavat erilaisia palveluita erityisesti niille asiakasryhmille, jotka eivät ole sote-palveluiden piirissä. Kuten esimerkiksi erilaisia infoluentoja, ohjausta ja neuvontaa sekä teemapäiviä ja -viikkoja. Järjestöjen tuottama ohjaus ja neuvonta nähdään merkittävä työnä, joka osaltaan ennaltaehkäisee sote-palveluiden piiriin tuleamista sekä madaltaa yhteistyön tekemistä.

Arjen tukipalvelut ohjaavat asiakkaita yksilöllisesti eri järjestöjen toimintaan esim. Muisti ry, SPR, seurakunnat sekä näkövammaisten järjestöt. Järjestöt myös tuottavat erilaisia palveluja esim. Martat toimivat tukipalvelusetelituottajina. **Kotihoidossa ja asumispalveluissa** järjestöyhteistyö on vähäistä. Yhteistyötä on tehty mm. asiakkaiden ulkoilutuksen merkeissä. Alueellista ja paikallistakin vaihtelua on paljon ja korona-aikana järjestöyhteistyö on hiipunut. Kevään 2023 aikana asumispalveluiden ja kotihoidon vapaaehtois- ja järjestöyhteistyötä kehitetään. **Terveyskeskussairaaloissa** yhteistyötä on ollut seurakuntien kanssa (mm. hartaudet, potilasvierailut) ja satunnaisesti esim. saattotukihenkilöiden ja syöpäyhdistysten vertaistukihenkilöiden muodossa. Aikaisemmin yhteistyötä on tehty mm. AA-järjestön kanssa, jonka jäsenet ovat hakeneet päihdekatkaisussa olevia potilaita AA-ryhmien kokouksiin.

3.4 PELASTUSLAITOS

Pelastuslaitos on tukenut järjestöavustuksilla Pelastuslain (379/2011) 25 §:n mukaisia toimijoita, kuten Pohjois-Karjalan alueen vapaapalokuntia. Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (vapepa) on tehnyt ostopalvelusopimuksen vuonna 2019 Siun soten kanssa. Sopimus kattaa koko Pohjois-Karjalan vapaaehtoisen pelastustoiminnan ympäristöterveydenhuollon, keskussairaalan sekä pelastuslaitoksen osalta. Tämän sopimuksen lisäksi on tehty erillisiä sopimuksia mm. lasten koronarokotuksissa avustamiseen liittyen.

3.5 SIUN SOTEN KEHITTÄMISYKSIKÖ JA TULEVAISUUDEN SOTEKESKUSHANKE

Siun soten kehittämissyksikkö ja Tulevaisuuden sotekeskushanke on näyttäytynyt haastattelujen perusteella järjestöille sekä kuntien edustajille sellaisena Siun soten yksikkönä, johon järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö on keskittynyt. Seuraavaksi kuvataan lyhyesti eri kehittämissyksikön sekä TuSote-hankkeen hankeyhteistöitä järjestöjen kanssa.

Siun soten sisällä on tunnistettu jo pidemmän aikaa, etteivät Siun soten työntekijät tunne järjestöjen toimintaa riittävän hyvin ohjatakseen asiakkaitaan järjestöjen tuottamien matalan kynnyksen palveluiden piiriin. Tulevaisuuden sotekeskushankkeessa kehitettiin yhdessä Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistyksen ARMI-hankkeen kanssa ”Yhdistyskenttä ammattilaisen ja asiakkaan tukena” koulutuskokonaisuus, johon kuuluvat verkkokoulutus Siun opissa sekä alueellisesti järjestettävät live ja Teams-koulutus. Koulutuksen tavoitteena oli, että sote-ammattilaiset tunnistavat järjestötoiminnan sisältöjä, oppivat hyödyntämään järjestöjen tarjoamaa toimintaa ja antamaan tietoa järjestöjen toiminnasta asiakkailleen. Koulutuksia toteutettiin kevään 2022 aikana, mutta osallistujamäärät koulutuksiin jäivät vähäisiksi. Koulutuksen sisältö ei vastannut sote-ammattilaisten tarpeita, eikä koulutuksia enää jatkettu kyseisellä konseptilla. Tällä hetkellä yhteistyössä kehitetyt materiaalit ja verkkokoulutus löytyvät Siun soten intrasta.

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen ARMI-hankkeen tavoitteena on myös tiivistää järjestöjen ja Siun soten tekemää yhteistyötä. Hankkeen yhtenä tavoitteena on rakentaa terveysasemille fyysiset, matalankynnyksen neuvontapisteet ja mahdollistaa näin paikallistenjärjestöjen toimiminen terveysasemilla. Hyvinvointipisteitä on vuoden 2022–2023 aikana perustettu Lieksan, Kiteen, Polvijärven ja Outokummun terveysasemille. Järjestöjen aktivoiminen hyvinvointipisteiden toimintaa on ollut haastavaa.

Keväällä 2023 aikana Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ja tulevaisuuden sotekeskushanke on järjestänyt yhdessä OLKA-toiminnan työpajan Siun soten työntekijöille ja alueen järjestötoimijoille. OLKA-toiminnalla tarkoitetaan koordinoitua vapaaehtoistoimintaa sairaalaympäristössä. Sairaalaympäristön lisäksi OLKA-pisteitä voi olla myös terveysasemilla. Tavoitteena on, että Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys hakee OLKA-toiminnan aloittamiseen STEAlta avustusta kevään 2023 haussa.

Keväällä 2022 aloitettiin **linkkihenkilö-toimintamallin** pilotointi. Linkkihenkilötoimintamallissa vahvistetaan asiakkaiden ohjautumista järjestökentän tarjoamiin elintapaohjauksen palveluihin. Linkkihenkilö toimii asiakasrajapinnassa ja hyödyntää järjestökentän ja terveysasematyön tuntemusta asiakkaan ohjaamiseksi hänen tarpeitaan vastaavaan palveluun. Linkkihenkilö-toimintamallia pilotoidaan Niinivaaran terveysasemalla.

Ennalta ehkäisevä päihdetyö Pohjois-Karjalassa-hankkeen päätoteuttaja toimii Siun sote ja osatoteuttajina Pohjois-Karjalan kansanterveydenkeskus ja Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys. Hanke on ESR-hanke, jonka rahoittajina toimivat Etelä-Savon ELY-keskus, Siun sote, Pohjois-Karjalan kansanterveyden keskus, Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys sekä 11 pohjoiskarjalaista kuntaa. Hankkeen päätavoitteena on ottaa käyttöön ehkäisevän päihdetyön vaikuttaviksi todettuja menetelmiä ja kehittää ehkäisevään päihdetyöhön liittyvää eri toimijoiden välistä yhteistyötä Pohjois-Karjalassa.

Meijän Digi -hanketta hallinnoi Pohjois-Karjalan maakuntaliitto ja hankkeen osatoteuttajina toimivat Maaseudun sivistysliiton Pohjois-Karjalan aluejärjestö ry, Meidän IT ja talous OY Meitä sekä Siun sote. Meijän Digi -hanke opastaa sähköisten palveluiden käytössä ja edistää niiden käyttöönottoa sekä kehitystä.

Siun soten Työkykyohjelman 2020–2022 kohderyhmänä ovat pitkäaikaistyöttömät, osatyökykyiset ja vammaiset. Hankkeella on tavoitteena vahvistaa työkyvyn tuki ja arviointi osaksi sote-keskusten palvelukokonaisuutta siten, että työkyvyn tuki ja -arviointi on osa asiakkaan hoidon – ja palvelutarpeen arviointia jo alkuvaiheessa. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys tekee yhteistyötä Siun soten Työkykyohjelman kanssa. Siun soten Työkyky-hanke hankkii aikavälillä 8/2021–8/2022 työntekijäresurssin Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistykseltä.

Hyvinvointia ja Kestäviä palveluja Pohjois-Karjalassa (HyKe) -hankkeen päätavoitteena on hoidon ja palvelun saatavuuden vahvistaminen ja kustannusvaikuttavuuden lisääminen koko Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella. Hankkeen investointi 2. kehitetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelutarjotinta vuosien 2023–2024 aikana. Hyte-palvelutarjotin on digiratkaisu, josta asukkaat ja sote-ammattilaiset löytävät helposti kuntien ja järjestöjen hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut ja toiminnat. Hankkeessa tullaan palvelutarjottimen osalta tekemään yhteistyötä järjestökentän kanssa.

4 Siun soten ja järjestöjen välinen yhteistyö

Siun soten perustaminen vuonna 2015 antoi lähtölaukauksen kuntien ja soten uudelleen organisoitumiseen. Vuonna 2015 perustettiin kuntien edustajista koottu rajapintatyöryhmä, jonka toimeksiantona oli selkeyttää toimintatavat, jotka kohdistuvat eri teemojen hallinto- ja asiakasprosesseihin, yhtenä käsiteltävänä teema oli erilaiset järjestöjen kumppanuussopimukset- ja avustukset. Rajapintatyöryhmä esitti Siun sotelle ja Siun soten kunnille, että kunnilla on päävastuu järjestöjen kanssa tehtävistä kumppanuus- ja avustussopimuksista sekä niiden koordinoinnista. Siun sote vastaa maakunnallisista ja isoista järjestöjen kehittämishankkeista, joiden substanssi on sosiaali- ja terveyspalvelutuotantoa tukevassa toiminnassa. Siun soten vastaavien hankkeiden tulee tukea suurta osaa maakuntaa. (Rajapintatyöryhmän loppuraportti 2016.)

4.1 JÄRJESTÖJEN KUMPPANUUSSOPIMUKSET SIUN SOTEN KANSSA

Nykytilahaastatteluita tehdessä tuli esille, että Siun soten järjestöjen kumppanuussopimusten käytänteet vaihtelevat paljon. Tähän kappaleeseen on koottu ne järjestöt, joiden yhteistyösopimus Siun soten kanssa on tullut esille kevään 2022 aikana, kun järjestöjen kanssa tehdyistä kumppanuussopimuksista on puhuttu eri yhteyksissä. Listaus ei siis ole kaiken kattava ja eivätkä tässä kappaleessa mainitut järjestöt ole välttämättä osallistuneet nykytilahaastatteluihin.

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksellä sekä Pohjois-Karjalan Kansanterveyden keskuksella on strateginen kumppanuussopimus Siun soten kanssa. Strateginen kumppanuussopimus on näyttäytynyt erityisesti periaatteellisena tahtotilana ja haluna tehdä yhteistyötä näiden toimijoiden kanssa. Strategiselle kumppanuussopimukselle on tehty toteuttamissuunnitelma, aina kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Toteuttamissuunnitelman tekemisen haasteena on ollut, ettei Siun sotessa ole ollut yhteyshenkilöä, jolla olisi aikaa ja resursseja työstää toteuttamissuunnitelmaa. Siun sotella on yhteistyösopimukset Pohjois-Karjalan mielenterveydentuki ry:n, ViaDia Joensuun ja Joensuun Perheentalon kanssa.

Mannerheimin lastensuojeluliiton Järvi-Suomen piiri on jo pidemmän aikaa tehnyt avustusperustaisen kumppanuussopimuksen Siun soten perhe- ja sosiaalipalvelujen kanssa. Sopimus Siun Soten kanssa on tehty määräajaksi, joko yhdeksi tai kahdeksi vuodeksi kerrallaan. Kumppanuussopimuksessa on määritelty ne kunnat, joihin ensisijaisesti MLL:n Järvi-Suomen piirin ennaltavahvistavat toiminnot (tukihenkilötoiminta, lastenhoitotoiminta) keskitetään. Näitä kuntia Siun soten alueelta ovat Joensuu, Liperi ja Kontiolahti, perhekeskustoiminnan puolelta alueena on koko Pohjois-Karjala. Avustussumma perustuu kuntayhtymän asukasmäärään ja siihen, mitä MLL:n tarjoamia toimintoja kuntayhtymä haluaa omalle alueelleen. MLL on raportoinut toiminnastaan Siun sotelle neljän kuukauden välein. Rahallisia kumppanuussopimuksia on myös Sinisristillä, Pohjois-Karjalan Kriisikeskuksella, Lieksan Tukipisteellä sekä osuuskunta Hopeisen Koivun kanssa.

Honkalampi-säätiön perheperustaisen kuntoutumisen keskus eli PERPE-keskus on tehnyt jo pidemmän aikaa aiesopimuksia Siun soten lapsiperhepalveluiden kanssa. Vuodelle 2023 yhteistyösopimus on tehty osaamisen kehittämisen palveluiden kanssa liittyen Oivaltamisen foorumi -koulutuskokonaisuuteen. Yhteistyösopimus on sisältänyt sopimuksen asiantuntijavaihdosta ja sote- ammattilaisten osaamisen täydentämisestä.

Joensuun seudun omaishoitajat ry:n ALISA-projektilla on Siun soten kanssa aiesopimus yhteiskehittämisestä vuosille 2019–2022. Yhteiskehittäminen on pitänyt sisällään mm. työparityöskentelyn kokeilua sekä Siun soten henkilöstön koulutusta sekä varhaisen tuen toimintamallin kehittämistä.

Pohjois-Karjalan Martoilla on lapsiperhehankkeeseen liittyvä aiesopimus Siun soten kanssa, joka on solmittu neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ylilääkärin kanssa. Myös aikuissosiaalityön puolella on aiesopimus. Sopimukset perustuvat tiedottamiseen ja asiakkaiden toimintaan ohjaamiseen. Marttojen hankkeiden ohjausryhmässä on Siun soten edustus.

4.2 NELIKENTTÄANALYYSI SIUN SOTEN JA JÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖSTÄ

Nykytila selvityksessä haastateltiin Siun soten henkilöstöä kehittämissyksiköstä, ikäihmisten palveluista, vammaispalveluista, neuvola, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä työikäisten palveluista sekä sairaalapalveluista. Haastatteluihin on osallistunut toimialueiden palvelupäälliköitä, ylihoitajia, osastonhoitajia sekä käytännön työtä tekeviä henkilöitä ja asiantuntijoita. Seuraavaksi kuvataan nelikenttäanalyysin avulla haastatteluissa esille tulleita järjestöyhteistyön haasteita ja mahdollisuuksia sekä kehittämiskohtia.

KUVA 3. NELIKENTTÄANALYYSI SIUN SOTEN JÄRJESTÖYHTEISTYÖSTÄ

4.2.1 Vahvuudet ja mahdollisuudet

Haastatteluihin osallistuneiden sote-ammattilaisten näkökulmasta järjestöyhteistyö on ollut luontevaa ja mutkatonta. Sote-ammattilaiset näkevät järjestöt joustavina ja ketterinä organisaatioina, jotka pystyvät vastaamaan nopeisiinkin kehittämis- ja muutostarpeisiin sekä osallistumaan yhteistyöhön nopealla aikataululla. Yhteistyö koettiin avoimena ja aktiivisena, ja järjestöjen toimijoihin on ollut matalakynnys ottaa yhteyttä. Haastateltavat kokivat, että järjestöillä on aito halu tehdä yhteistyötä Siun soten kanssa.

Haastatteluihin osallistuneet korostivat omien verkostojen tärkeyttä, jotka ovat syntyneet ajanmittaa. Niin järjestöjen kuin muidenkin kanssa on helppo tehdä yhteistyötä, kun tietää ja tuntee eri toimijoita. Sote-ammattilaisten järjestöosaaminen kuvattiin hiljaisena tietona, johon vaikuttaa sote-ammattilaisten omat järjestö-

ja yhdistyskokemukset. Joillakin palvelualueilla järjestöyhteistyö kuuluu osana uuden työntekijän perehdytystä (esim. miepä ja syöpäkeskus).

Järjestöjen tiedotteet ja mainokset näkyvät Siun soten asiakkaille terveysasemien, neuvoloiden yms. ilmoitustauluilla. Käytännön työssä sote-ammattilaiset hyödyntävät erityisesti valtakunnallisten järjestöjen tuottamia materiaaleja sekä nettisivuja. Järjestöt tiedottavat omista toiminnoistaan sote-ammattilaisille mm. kohdennettujen sähköpostien, Lähellä.fi ja sen uutiskirjeen kautta. Lähellä.fi on valtakunnallisesti ja alueellisesti toimiva verkkopalvelu, joka kokoaa järjestöjen tuen, toiminnan ja tapahtumat yhteen osoitteeseen (Lähellä.fi 2023). Yhdistysyhteistyö Pohjois-Karjalassa -sivusto kokoaa järjestöille ja julkiselle sektorille suunnattuja tietoja yhdistysten kanssa tehtävästä yhteistyöstä, yhteistyöverkostoista sekä osaamista kehittävästä koulutuksista ja uutisista. Kyseinen sivusto on väliaikainen ja tiedot tulevat siirtymään Lähellä.fi-palvelun ammattilaisosioon vuoden 2023 lopulla. (Yhdistysyhteistyö 2023.)

Haastateltavat kokivat, että järjestöyhteistyössä on voimaa ja enemmän pitäisi tehdä yhdessä töitä yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Tietyillä toimialoilla järjestöjen kanssa tehtävä yhteistyö nähtiin työntekemisen kannalta elintärkeäksi. Esimerkiksi sosiaalialan työntekijöillä tulee olla laajat verkostot järjestökentälle, jotta he pystyvät ohjaamaan asiakkaitaan heille tarvitsemiensa avun ja tuen piiriin. Järjestöjen tuottamista palveluista asiakkaille haetaan mm. vertaistukitoimintaa, sosiaalisten verkostojen lisäämistä ja yksinäisyyden ennaltaehkäisemistä. Järjestöjen tarjoama vertaistuki on asiakkaille erittäin tärkeää, joka omalta osaltaan lisää asiakkaiden itseluottamusta. Järjestöjen toiminta mahdollistaa asukkaiden sosiaalisen kanssakäymisen ja osallisuuden, joka omalta osaltaan ennaltaehkäisee yksinäisyyttä ja turvattomuuden tunnetta. Järjestöjen toiminnoissa ei ole kriteerejä, joten mahdollisimman moni pystyy osallistumaan järjestöjen tuottamiin palveluihin ja toimintoihin. Haastateltavien mukaan sosiaalista kanssakäymistä ja vertaistoimintaa ei voi väheksyä terveyden ja hyvinvoinnin näkökulmasta. Haastateltavien mukaan hyvinvointialue tuo uudenlaisen puhe- ja ajatteluttavan soten asiakastyöhän. Ihmisen hyvinvointi on se mistä lähdetään liikkeelle ja tässä kohtaa on merkittävää, että eri sektoreiden toimijat tekevät yhteistyötä. Niukkenevat soten resurssit vaativat myös yhteistyötä ja käytettävissä olevat resurssit tulee osata kohdentaa oikealla tavalla.

Asukkaiden osallisuuden lisääminen nähtiin mahdollisuutena soten ja järjestöjen yhteistyössä. Sote-palveluiden tulisi kuulla enemmän asukkaita ja reagoida heidän toiveisiinsa. Tämä vaatii osaltaan työntekijöiltä muutosvalmiutta ja uskallusta oppia pois vanhoista toimintatavoista. Haastateltavat näkivät järjestöjen olevan omalta osaltaan avainasemassa asukkaiden tiedon välittämisessä soteen päin. Mahdollisuutena nähtiin myös sote-ammattilaisten jalkautuminen järjestöjen toimintoihin. Tällainen toiminta omalta osaltaan madaltaisi asiakkaiden kynnystä ottaa yhteyttä sote-palveluihin. Yhteistyössä voitaisiin myös toteuttaa erilaisia ryhmämuotoisia toimintoja, vertaisryhmiä, koulutuksia ja tilaisuuksia. Myös järjestöjen matalankynnyksen toiminnot ja kohtaamispaikat nähtiin tärkeinä. Haastatteluihin osallistuneet pitivät myös tärkeänä, että järjestöjen tuottamat palvelut muodostuvat asiakkaiden tarpeiden pohjalta, että toimijat kulkevat asiakkaiden rinnalla ja hyödyntävät motivoivaa työtettä.

Haastatteluissa korostettiin erityisesti perhekeskustoimintamallia. Perhekeskusideologian ydintehtävä on edistää lasten, vanhempien ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia. Perhekeskuksen tehtävät ovat eri toimijoiden eli soten, kuntien ja järjestöjen yhteisiä, mutta painottuvat eri palveluissa ja ammattilaisilla eri tavoin.

Perhekeskusverkosto nähtiin haastatteluissa hyvänä alkuna niin järjestöjen kuin myös kuntien kanssa tehtävälle yhteistyölle. Toiveina haastateltavilla oli, että perhekeskusverkostoon saataisiin myös käytännön työtä tekeviä sote-ammattilaisia mukaan.

Haastatteluissa nostettiin esille Pohjois-Karjalan sairaanhoitopiirin aikainen järjestöfoorumi, jossa sote-alan ammattilaiset ja järjestöjen edustajat kohtasivat. Tämä koettiin hyväksi tavaksi vaihtaa tietoja puolin ja toisin, sekä kehittää yhdessä uusia yhteistyömuotoja.

Haastatteluissa nostettiin esille järjestöjen tuottamat matalankynnyksen ennaltaehkäisevien palveluiden osuus hoito- ja palveluketjuissa. Tämä tuo omat haasteensa; miten järjestöt saadaan osaksi hoito- ja palveluketjuja, onko järjestöillä resursseja kasvaviin asiakasmääriin ja pystyvätkö järjestöt tuottamaan hoito- ja palveluketjuihin linkitettyjä toimintoja pitkäjänteisesti, osana pysyvää toimintaansa? Haastatteluissa nostettiin esille, voiko Siun soten kokoisessa, laajassa ja monipuolisessa organisaatiossa olla yhdenmukaista järjestöyhteistyötä jokaisella palvelualalla? Ensinnäkin järjestöyhteistyön muodostumiseen vaikuttavat järjestöt, joiden kanssa yhteistyötä tehdään. Toimivatko järjestöt vapaaehtoisvoimin vai ammatillisesti, toimivatko järjestöt yhden kunnan, koko Pohjois-Karjalan vai valtakunnan tasolla? Maakunnan alueella toimiva järjestö, joka toimii ammatillisesti, pystyy tarjoamaan paljon enemmän toimintaa, johon asiakkaita ohjata, kun taas vapaaehtoisvoimin toimiva paikallinen toimija. Yhteistyön syntymiseen vaikuttaa myös soten palveluala. Onko järjestöyhteistyön kohteena esimerkiksi vuodeosasto, poliklinikka, kehitysvammaisten asumisen ohjaus, ikäihmisten palveluasuminen vai kuntoutuksen palvelualue. Haastatteluissa pohdittiin myös järjestöyhteistyön organisoitumista omalla palvelualalla ja yksikössä, tuleeko esimerkiksi järjestöyhdyshenkilön olla kolmivuorotyötä tekevissä yksiköissä aina vuorossa vai riittääkö, että järjestöyhteistyö keskitetään ylemmälle tasolle?

4.2.2 Heikkoudet ja uhat

Haasteena järjestöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle tuovat käytettävissä olevat resurssit. Haastatteluissa tuli esille, että vaikka halua yhteistyölle olisi, ei sille ole aikaa. Siun sotessa on haastava henkilöstötilanne ja työntekijät ovat tiukoilla. Järjestöyhteistyö ei näin ole priorisointilistan kärkipäässä. Siun sotessa on myös alueellisia eroja ja asiakasvolyymit ovat eri alueilla erilaiset. Niillä toimialueilla, joissa asiakkaita on paljon, pitää järjestöyhteistyöstä resurssien puitteissa tinkiä. Myös korona-aika on rajoittanut yhteistyötä. Haastateltavien mukaan järjestöyhteistyön elvyttämiseen pitäisi kiinnittää huomiota. Järjestöistä ja järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä pitäisi puhua enemmän, näin järjestöt ja niiden hyödyntäminen pysyisivät sote-ammattilaisten mielessä.

Haastatteluissa tuli selkeästi esille yhteistyön yksipuolisuus. Suurimmassa osassa palvelualoista sote-ammattilaiset ottavat vähemmän yhteyttä järjestöihin yhteistyömahdollisuuksista. Sote-ammattilaiset jäävät helposti yksin, eikä yhteistyömahdollisuuksia välttämättä edes tunnisteta. Toisenlaisiakin esimerkkejä kuitenkin on. Esimerkiksi mielenterveys- ja päihdetyön osalta, jossa järjestöyhteistyö on pitkäjänteistä ja sille on luotu omat käytännöt ja toimintamallit, on järjestöyhteistyö molemminpuolista.

Haastateltavien mukaan järjestöyhteistyön pitäisi kuulua jokaisen sote-ammattilaisen työnkuvaan yhtenä tehtävänä muiden joukossa. Niin strategisella tasolla kuin myös käytännön työssä, jossa pyritään samaan asiaan

kerralla kuntoon asiakaslähtöisesti. Tämän toteutuminen vaatii sote-ammattilaisten järjestöosaamisen vahvistamista, jotta työntekijöillä on tietoa ja osaamista ohjata asiakkaita matalankynnyksen palveluiden pariin järjestökentälle. Järjestötiedon tulisi olla helposti saatavilla. Haastatteluissa nostettiin esille esimerkkinä Hyvinvointia ja Kestäviä palveluja Pohjois-Karjalassa (HyKe) -hanke, jossa kehitetään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen palvelutarjotin.

Haastateltavien mukaan Siun sotessa tarvitaan niin maakunnallista järjestöyhteistyön organisoimista, kuin myös paikkakuntakohtaista ja palveluala kohtaista järjestöyhteistyötä. Maakunnallista organisoitumista järjestöyhteistyössä tarvitaan, jotta pystytään aktivoimaan ja mahdollistamaan alueilla tapahtuva järjestöyhteistyö. Paikkakuntakohtaisen järjestöosaamisen vahvistaminen ja järjestökontaktien luominen koettiin tärkeiksi. Alueiden käytännön työntekijöiden pitäisi pystyä osallistumaan oman paikkakuntansa järjestöiltoihin ja mm. kuntien hyvinvointikertomustyöhön. Siun sotessa tuli myös avoimesti keskustella järjestöyhteistyöstä ja siitä, mitä järjestöyhteistyöllä tavoitellaan.

Sote-ammattilaiset näkivät järjestöjen hankkeet osaltaan ongelmallisena ja haastavana. Miten pidempiaikainen kumppanuus voidaan taata, kun rahoitus on sidottu hankkeiden kautta tietyiksi ajanjaksoiksi, saadaanko toiminta juurrutettua pysyväksi toiminnaksi ja löydetäänkö siihen jatkossakin resursseja? Hankkeilla voidaan saada aikaan paljon hyvää, mutta sote-ammattilaisten näkökulmasta on erittäin tärkeää pohtia, mille kohderyhmälle toimintoja tuotetaan hankkeiden avulla. Tiettyjen asiakasryhmien kohdalla toiminnan pysyvyys on ehdottoman tärkeää. Oman haasteensa eri sektoreiden yhteistyössä ja asiakkaiden palveluohjauksessa järjestöjen toimintoihin tuo tiedon vaihto. Sote-ammattilaiset voivat suositella eri järjestöjen palveluita asiakkailleen, mutta he eivät voi edellyttää heitä osallistumaan niihin. Sote-ammattilaiset eivät saa asiakkailtaan palautetta järjestöjen toimintaan osallistumisesta tai palautetta järjestöiltä kohdennetusti asiakkaistaan tietoturvan takia. Esimerkiksi työikäisten palveluissa nämä tiedot olisivat tärkeitä, kun mietitään asiakkaiden toimintakykyä ja sen arvioimista. Järjestöillä ei myöskään ole velvollisuutta raportoida toiminnastaan sotelle. Järjestökenttä on hyvin laaja ja monipuolinen, toimivat järjestöt myös sekä ammatillisesti että vapaaehtoisvoimin. Tämä tarkoittaa sitä, että kaikki järjestöt, joiden pariin soten puolelta asiakkaita ohjataan, eivät pysty sitoutumaan tavoitteelliseen työskentelyyn ja raportointiin. Tämä osaltaan kaventaa järjestöjen määrää, joiden kanssa tehdään yhteistyötä. Pitkäjänteinen yhdessä kehittäminen vaatii myös järjestöiltä resursseja ja henkilöstöä sitoutua siihen.

5 Siun soten ja kunnan välinen yhteistyö järjestöasioissa

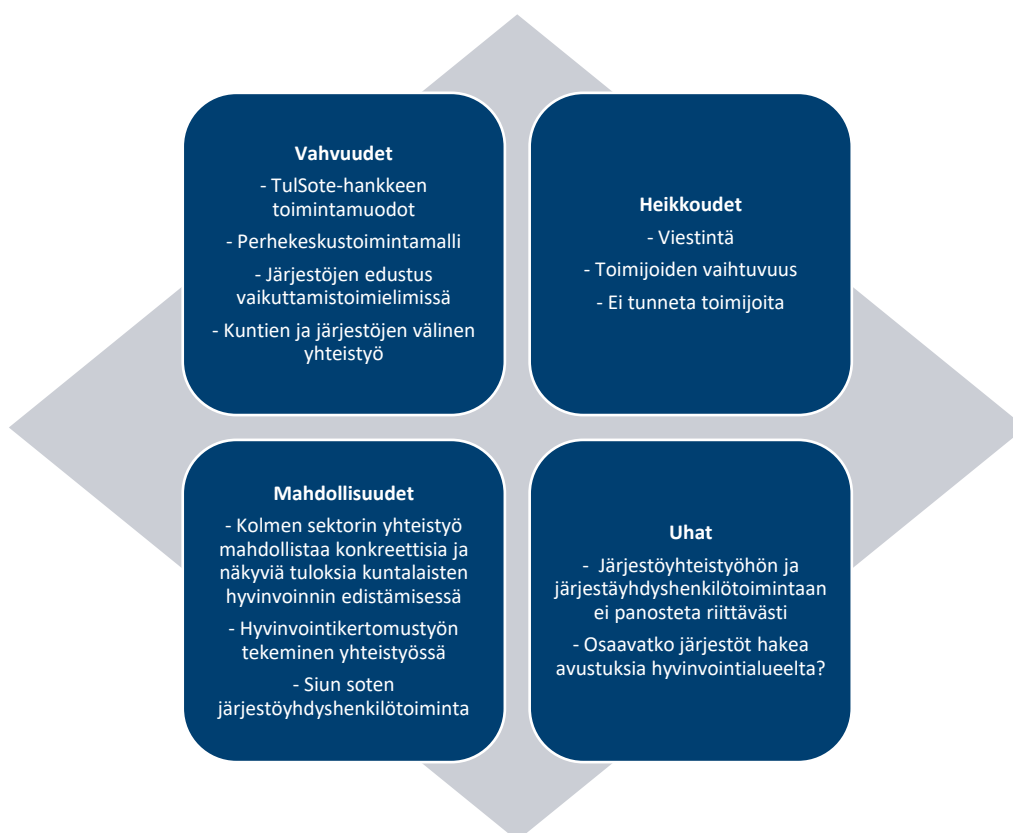
Kaikkiin Pohjois-Karjalan kuntiin on nimetty järjestöyhdyshenkilöt. Kunnat järjestävät säännöllisesti isompia järjestötapaamisia, joissa kunnat tuovat ajankohtaisia asioita, kuten esimerkiksi hyvinvointikertomuksen vuoropuheluun järjestöjen kanssa. (Kääriäinen 2021, 13.) Pohjois-Karjalan Kansanterveyden keskuksen tekemän selvityksen mukaan Pohjois-Karjalan kuntien hyte-painopisteistä ja tavoitteista, 11 pohjoiskarjalaisista kunnista

ovat maininneet hyvinvointisuunnitelmassaan yhtenä painopisteenä kuntalaisten osallisuuden lisäämisen ja/tai yhdistysten kansalaistoiminnan tukemisen (Hyvärinen & Sivonen 2022).

Pohjois-Karjalan järjestökyselyn 2021 mukaan järjestöjen yleisimmät yhteistyömuodot kunnan kanssa olivat toiminta-avustukset, tapahtumat ja tilat. Järjestö-kuntayhteistyön kehittämisen näkökulmasta järjestöt toivoivat, että kunnasta löytyisi yhteyshenkilö järjestöasioissa, parempaa tiedonkulkua, enemmän vuoropuhelua ja säännöllisiä tapaamisia sekä vakiintuneempia rakenteita kunta-järjestöyhteistyölle. (Pohjois-Karjalan järjestökysely 2021, 41–47.)

5.1 NELIKENTTÄANALYYSI KUNTIEN JA SIUN SOTEN YHTEISTYÖSTÄ JÄRJESTÖASIOIHIN LIITTYEN

Nykytilahaastattelussa kuntien edustajilta kysyttiin ovatko he tehneet Siun soten kanssa yhteistyötä järjestöasioihin liittyen. Kuntien haastateltavat olivat nimettyjä kuntien järjestöyhdyshenkilöitä ja haastattelussa tuli esille, etteivät kyseiset toimijat tehneet yhteistyötä järjestöasioissa Siun soten kanssa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö yhteistyötä järjestöasioihin liittyen tehtäisi. Konkreettista yhteistyötä kuntien, soten ja järjestöjen toimijoiden kanssa tehdään paljonkin mm. perhekeskusverkostossa ja hyte-toiminnoissa, mutta haastatteluihin valikoituneet toimijat eivät itse olleet näissä mukana, jonka takia nämä yhteistyömuodot jäävät tässä kappaleessa vähemmälle. Seuraavaksi kuvataan nelikenttäanalyysin avulla haastattelussa esille tulleita järjestöyhteistyön haasteita ja mahdollisuuksia sekä kehittämiskohtia.

KUVA 4. NELIKENTTÄANALYYSI KUNNAN JA SIUN SOTEN YHTEISTYÖSTÄ JÄRJESTÖASIOISSA

5.1.1. Vahvuudet ja mahdollisuudet

Kuntatoimijat korostivat Siun soten Tulevaisuuden soite-keskushankkeen sekä perhekeskusverkoston kautta avautuneita yhteistyöväyliä ja mahdollisuuksia kuntien, soten ja järjestötoimijoiden yhteistyöstä. Esimerkiksi TuSote-hankkeen etsivä vanhustyön pilotti koettiin merkitykselliseksi kolmen sektorin yhteistyön avaukseksi.

Yhteistyötä on tehty kuntien ja soten edustajien välillä järjestöasioissa, kun sille on ollut tarve. Esimerkkinä tällaisesta yhteistyöstä nousi esille järjestöjen hankkeet ja aiesopimukset, joiden parissa on tehty pienimuotoisesti yhteistyötä, kun on keskusteltu kunnan ja Siun soten vastuista hankkeisiin liittyen. Kuntatoimijat toivat esille, että yhteistyötä tehdään enemmän poliittisen päätöksen teon saralla, kuin konkreettisesti virkaa tekevien kanssa. Haastateltavat pitivät tärkeänä, että järjestöillä on edustus hyvinvointialueen eri toimielimissä.

Kuntien edustajat nostivat esille paikallisten järjestöverkoston merkityksellisyyden. Kunnissa ja myös maakunnassa on jo olemassa olevia, toimivia käytänteitä mm. JANE ja paikallis-JANet kuntien ja järjestöjen väliseen yhteistyöhön, joihin Siun soten mukaan tulo vain lisäsi toiminnan antia. Pohjois-Karjalan järjestöasiain neuvottelukunta JANE on maakunnan järjestöjen yhteistyörakenne. JANE toimii järjestö- ja yhdistystoiminnan asiantuntijaryhmänä ja virallisena maakuntaliiton POKAT-teemaryhmänä. Neuvottelukunnan jäsenet edustavat eri järjestöjä eri toimialoilta. Paikallis-JANE on kuntakohtainen järjestöjen yhteistyöryhmä, joka toimii vuoropuhelussa kunnan kanssa. Lisäksi Pohjois-Karjalan kunnissa toimii lukuisia kuntakohtaisia tai maakunnallisia järjestöverkostoja, jotka kokoavat yhteen järjestöjä tietyn teeman tai toimialan ympärille. (Kääriäinen 2021, 12.) Kuntien ja Siun soten välillä onkin ollut yhteistyövireyksiä mm. kuntien järjestämien järjestötapaamisten puitteissa, mutta tähän yhteistyöhön ei ole syntynyt jatkuvuutta.

Kuntien edustajat näkivät kolmen sektorin yhteistyön merkityksellisyyden erityisesti kuntien hyvinvointikertomusten ja sen tavoitteiden asettamisessa. Kolmen sektorin yhteistyöllä olisi mahdollista saada aikaan konkreettisia ja näkyviä tuloksia pitkällä aikavälillä, jos tavoitteet asetettaisiin yhdessä ja niihin kaikki omilla tahoillaan sitoutuisivat.

Järjestöjen toimintaedellytysten tukeminen myös Siun soten puolelta koettiin merkitykselliseksi. Kuntaedustajat toivoivat selkeyttä Siun soten järjestöyhdyshenkilötoimintaan. Kuntien edustajat korostivat sekä maakunnallisen, että paikallisen järjestöyhdyshenkilötoiminnan merkityksellisyyttä. Isompien kuntien edustajat kokivat tärkeänä, ettei järjestöyhdyshenkilöt toimisi pelkästään alueen terveysasemilla, vaan tämän lisäksi tarvitaan maakunnallista järjestöyhdyshenkilöä, johon olla yhteydessä ja jonka kanssa katsoa yhdessä esimerkiksi avustushakemukset, joiden kohdalla on epäselvää kumpi järjestöä avustaa, kunta vai hyvinvointialue.

5.1.2 Heikkoudet ja uhat

Haastateltavat kokivat viestinnän puutteellisuuden haasteellisena. Yhteistyön muodostamista on vaikeuttanut se, etteivät kuntatoimijat tunne Siun soten henkilöstöä ja organisaatiota riittävästi. Haastatteluissa nostettiin esille myös se, että yhteys Siun soten työntekijöihin on ollut hankala saada. Ei tiedetä kehen voi olla missäkin asiassa yhteydessä tai oikea henkilö saadaan tietoon monen mutkan kautta, esimerkiksi kunnan hyvinvointikertomukseen,

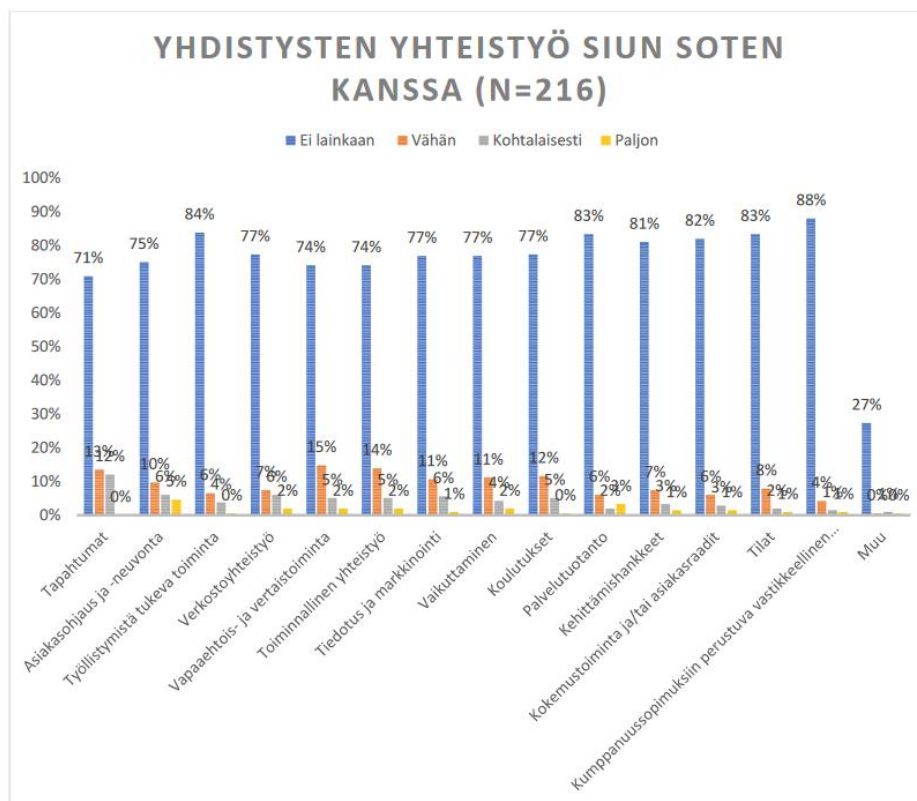
ehkäisevään päihdetyöhön tai kehittämistyöhön liittyen. Kuntatoimijat nostivat esille myös sen, etteivät soten työntekijät useinkaan vastaa heidän yhteydenottopyyntöihinsä. Näin ollen yhteistyötä ei ole päässyt syntymään.

Yhteistyön muodostumista järjestöasioissa on vaikeuttanut, ettei Siun soten puolella ole ollut kuntien järjestökoordinaattoreille vastinparia. Haastateltavilla oli huonoja kokemuksia Siun soten järjestöyhdyshenkilötoiminnan kokeiluista. Haastateltavien näkökulmasta järjestöyhdyshenkilötoiminta ei ole ollut jatkuvaa ja systemaattista, sillä siihen ei ole resursoitu työaikaa, nimetyt työntekijät ole ottautuneet tehtävälleen tai edes tienneet olevansa järjestöyhteyshenkilöitä. Nimetyt järjestöyhdyshenkilöt ovat olleet haastateltavien kokemusten perusteella kädettömiä hoitamaan tehtäväänsä, sillä Siun sotella ei ole ollut selkeää linjausta järjestöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Nähtiinkin tärkeänä, että Siun sotessa sovittaisiin selkeästi, mitä hyvinvointialueen järjestöyhteistyö pitää sisällään. Annetaanko esimerkiksi järjestöille tiloja käyttöön, kuka tila-asioista vastaa, ketkä kaikki hoitavat järjestöyhteistyötä jne. Näin aidosti pääsisi muotoutumaan hyvinvointialueen järjestöyhteistyö. Kuntien ja myös järjestöjen puolelta tarve tällaiselle organisoidulle järjestöyhteistyölle ja -toiminnalle on valtava. Siun soten järjestöyhteistyön asiakirjan laatiminen nostettiin yhtenä konkreettisena esimerkkinä, joka omalta osaltaan selkiyttäisi Siun soten ja järjestöjen välistä yhteistyötä myös kuntatoimijoille.

Kuntatoimijat esittivät myös huolensa siitä, että jos hyvinvointialueen järjestöyhteistyöhön ja järjestöyhdyshenkilötoimintaan ei satsata, jää järjestöiden ohjaus ja tuki hyvinvointialueen järjestöasioissa ja -avustuksissa kuntien työntekijöiden harteille. Tämä voi pahimmassa tapauksissa myös vaarantaa järjestöjen ja kuntien vuosien saatossa rakentuneen hyvän ja toimivan yhteistyön, jos hyvinvointialue ei avustakaan järjestöjä syystä taikka toisesta.

6 Järjestöjen ja Siun soten välinen yhteistyö

Pohjois-Karjalassa on toteutettu vuonna 2021 Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistyksen toimesta järjestökysely, johon vastasi 229 henkilöä. Kyselyn vastukset antavat hyvän kuvan yhdistystoiminnan nykytilasta ja kehittämistarpeista Pohjois-Karjalan alueella. Yhtenä kyselyn osa-alueena oli järjestöjen tekemä yhteistyö muiden toimijoiden kanssa. Siun soten ja yhdistysten yhteistyö oli kyselyn perusteella melko vähäistä. Eniten yhdistysten ja soten välistä yhteistyötä tehtiin tapahtumissa ja asiakasohjauksessa. (Järjestökysely 2021, 3.)

TAULUKKO 1. YHDISTYSTEN YHTEISTYÖ SIUN SOTEN KANSSA (JÄRJESTÖKYSELY 2021, 3)

Tätä nykytilaraporttia varten on haastateltu järjestöjen edustajia vammais-, potilas-, lapsi- ja perhejärjestöistä sekä monialajärjestöistä. Haastatteluihin osallistuneet järjestöt ovat tehneet Siun soten kanssa yhteistyötä mm. tapahtumien, tiedotuksen, erilaisten koulutusten sekä asiakas- ja palveluohjauksen merkeissä sekä hankeyhteistyötä. Haastatteluihin osallistuneet järjestöt toimivat sekä ammatillisesti että vapaaehtois pohjalta ja heidän toimialueenaan on joko useampi Pohjois-Karjalan kunnista tai koko Pohjois-Karjala.

6.1 NELIKENTTÄANALYYSI JÄRJESTÖJEN JA SIUN SOTEN YHTEISTYÖSTÄ

Tässä kappaleessa kuvataan nelikenttäanalyysin avulla haastatteluissa esille tulleita järjestöyhteistyön haasteita ja mahdollisuuksia sekä kehittämiskohtia. Vaikka haastatteluihin osallistuneet järjestöt edustavat eri aloja järjestökentältä ja heidän tuottamat toiminnot ja palvelut ja näin ollen myös yhteistyö Siun soten kanssa on hyvin moninaista, nostetaan tässä raportissa karkeasti esille yhtäläisyyksiä yhteistyöstä, jotka nousivat esille nykytilahaastatteluissa.

KUVA 5. NELIKENTTÄANALYYSI JÄRJESTÖJEN JA SIUN SOTEN YHTEISTYÖSTÄ

6.1.1 Vahvuudet ja mahdollisuudet

Järjestöjen edustajien haastatteluissa korostui näkemys siitä, että yhteistyön kulttuuri ja yhdessä tekemisen tahtotila Siun soten ja järjestöjen välillä on jo olemassa. Haastateltavien mukaan Pohjois-Karjalassa nähdään eri sektoreiden välinen yhteistyö erittäin arvokkaana. Haastatellut järjestöjen edustajat kokivat, että yhteistyö Siun soteen on syntynyt luontevasti tarpeiden pohjalta. Osa haastatteluihin osallistuneista järjestöistä ovat tehneet pidemmän aikaa yhteistyötä Siun soten kanssa. Tämä on mahdollistanut tiiviin ja pitkäjänteisen yhteistyön, jossa toimintoja on kehitetty yhdessä. Järjestöjen ja soten edustajat ovat yhdessä luoneet toimivia yhteistyömalleja, joskaan nämä mallit eivät ole käytössä koko Siun soten alueella tai kaikilla toimialoilla.

Olemassa olevat verkostot toimivat haastateltavien mielestä hyvin, järjestöt ovat kokeneet olleensa samalla viivalla kunnan ja soten toimijoiden kanssa, edistämässä yhdessä maakunnan asukkaiden hyvinvointia. Yhteisiä verkostoja ovat mm. perhekeskusverkosto ja perhekeskusverkoston alueelliset johtoryhmät, järjestöjen kumppanuuspyötyä sekä vapaaehtoisten verkosto. Korona-aikana tutuksi tulleet teams-käytännöt ovat omalta osaltaan helpottaneet järjestöjen ja soten välistä yhteistyötä. Nykyään verkostot eivät koostu vain paikallisista toimijoista, vaan verkostot tavoittavat paremmin eri toimijoita koko Pohjois-Karjalan alueelta.

Järjestöjen edustajat kokivat, että soten toimijat arvostavat järjestöjen toimintaa ja asiantuntemusta ja että järjestöjen tekemä työ koetaan merkitykselliseksi. Tämä on edellyttänyt sitä, että yhteistyössä on päästy siihen pisteeseen, että työskennellään yhdessä, eikä vain kohdata erilaisissa verkostoissa. Haastatellut kuitenkin kokivat, että järjestöjen asiantuntemusta voisi hyödyntää vieläkin paremmin. Järjestöillä on suorat kontaktit alueen asukkaisiin ja heillä on tietoa asukkaiden tarpeista. Järjestöillä on vahva rooli asukkaiden osallistamisessa ja osallisuuden vahvistamisessa.

Haastateltavien mukaan on myös tärkeä pohtia yhdessä yhteistyön muotoja. Yhdessä tekeminen vaatii sen, että niin järjestöjen kuin soten toimijat ymmärtävät toistensa toimintaa sekä miten toiminnot kytkeytyvät toisiinsa. Asiakas- ja palveluohjaus nähtiin yhtenä mahdollisuutena tehdä konkreettisesti yhteistyötä ja nivoa toimintoja yhteen. Järjestöjen tuottamia toimintoja voidaan tarjota soten asiakkaille läpi palvelupolkujen, aina siinä kohtaa, kun järjestöjen palvelut tukevat asiakkaan tilannetta. Tarvitaan vastavuoroista keskustelua siitä, kenen toimintojen piiriin asiakas kuuluu, ennaltaehkäisevien palveluiden vai raskaampiin palveluihin. Järjestöjen rooli nähtiin nimenomaan keventämässä ennaltaehkäisevällä työllään soten takkaa, kun järjestöjen työ kohdennetaan oikein ja osataan ohjata asiakkaat ajoissa järjestöjen toimintojen pariin. Asiakkaiden ohjaaminen järjestöjen palveluiden pariin vaatii sote-ammattilaisilta järjestöosaamista, jota tulisikin haastatteluihin osallistuneiden mielestä vahvistaa. Myös järjestöjen toimijoiden tulee tuntea soten palveluita, jotta myös järjestöt voivat ohjata asiakkaitaan soten palveluiden pariin.

Haastateltavien mukaan palveluohjaukselle järjestöjen toiminnan pariin tulisi luoda toimivat rakenteet sekä työvälineet. Haastatteluissa nostettiin esille esimerkkejä palvelualustoista, joissa kuntien, järjestöjen ja soten toiminnot koottaisiin yhteen. Parhaimmassa tapauksessa tällaisen alustan kautta asukkaat voisivat myös itse löytää järjestöjen toiminnan pariin.

Haastatteluissa nostettiin esille järjestöjen tilojen hyödyntäminen mm. kohtaamispaikkatoiminnoissa. Järjestöillä on usein sopivat ja helposti saavutettavat tilat kohtaamispaikkatoiminnoille, joita voitaisiin hyödyntää soten puolelta entistäkin enemmän, niin tiedotuksessa, palveluohjauksessa kuin myös ryhmätoiminnoissa. Haastatteluissa nostettiin esille mahdollisuus, että soten henkilöstö jalkautusi järjestöjen kohtaamispaikkoihin ja olisivat siellä asukkaiden tavattavissa.

Työpajat ja kasvokkain tapahtuvat kohtaamiset on koettu erittäin hyväksi väyliksi tavoittaa laajasti järjestöjen ja soten edustajia. Työpajojen kautta järjestöjen edustajat ovat saaneet mahdollisuuden vaikuttaa toimintaan, ja ne ovat tuoneet hyvin esille myös sen, mitä kaikkea järjestöt ja sote voivatkaan yhdessä tehdä. Työpajojen kaltaiset tapaamiset ovat yksi tärkeä, konkreettinen muoto, joka omalta osaltaan mahdollistaa yhteistyön syntymisen ja ymmärryksen lisääntymisen toisen toiminnasta.

Hyvinvointialueen järjestöavustukset nähtiin mahdollisuutena järjestöjen ja soten pitkäjänteiseen ja kohdennettuun kehittämiseen. Taloudellisen tuen avulla järjestöt voivat omalla toiminnallaan osallistua maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Toiminta kuitenkin tarvitsee vahvaa tavoitteellista kumppanuutta, niin kuntien kuin soten kanssa. Haastatteluissa nostettiin esille myös järjestöjen kyky reagoida nopeasti yhteiskunnallisiin muutoksiin, esimerkiksi poikkeusaikoina. Asiakkaiden muuttuviin tarpeisiin vastaaminen, joustavuus ja ketteryys nähtiin haastatteluissa järjestöjen vahvuuksina.

Hyvinvointialueen eri neuvostojen ja vaikuttamistoimielimien nimetyt järjestöedustajien paikat nähtiin haastatteluissa merkityksellisiksi vaikuttamisen ja tiedon vaihdon kanavana. Järjestöjen keskinäinen yhteistyö ja verkostot nähtiin myös etuna yhteiselle vaikuttamiselle.

6.1.2 Heikkoudet ja uhat

Järjestöt haluaisivat kehittää Siun soten kanssa tehtävää yhteistyötä tiiviimmäksi ja toivoivat Siun sotelta nykyistä parempaa sitoutumista yhteistyöhön, selkeitä linjauksia järjestöyhteistyön muodoista, hyvää viestintää sekä jalkautumista yhdistyksiin. Haastatteluissa nousi esille myös järjestöyhteistyön vaihtelevuus. Yhteistyön riippuu niin maakunnallisista alueista kuin myös Siun soten toimialoista.

Yhteistyön kehittämisen näkökulmasta haastatellut toivat esille viestinnän tärkeyden. Haastatellut toivoivat avoimempaa ja suurempaa viestintää. Viestinnän näkökulmasta nousivat esille erityisesti Siun soten käytänteiden muutokset, jotka omalta osaltaan voivat vaikuttaa myös järjestöjen toimintaan. Yhteistyön aloittaminen Siun soten kanssa vaatii järjestöiltä erityisen paljon tietoa Siun soten organisaatiosta ja sen rakenteesta. Järjestöjen edustajat eivät tiedä kehen olla yhteydessä järjestöyhteistyöhön liittyen tai mahdollisissa hankeideoissa. Esimerkiksi ne käytännön tason henkilöt, joiden kanssa järjestöt tekevät yhteistyötä eivät pysty ottamaan kantaa siihen, lähteekö Siun sote mukaan järjestöjen hankkeisiin aiesopimuksilla. Järjestöjen edustajat ovat myös huomanneet, etteivät käytännön työtä tekevät sote-ammattilaiset myöskään tiedä, kehen he voisivat ohjata järjestöjä ottamaan yhteyttä mm. hankeyhteistyöhön liittyen.

Haastatteluissa nostettiin esille, että järjestöjen toiminnan merkityksellisyys on tunnustettu Siun soten ylemmän johdon ja keskiportaan esihenkilöiden keskuudessa. Järjestöjen edustajien on myös helpompi ottaa yhteyttä Siun soten ylemmän johdon tasolle ja nämä tapaamiset ovat mahdollistaneet sujuvan yhteistyön ja yhdessä kehittämisen. Esimerkiksi Siun soten palveluohjaajat toimivat perhekeskusverkostoissa, jonka takia järjestöedustajien on helppo olla heihin yhteydessä. Hankalampaa on saada yhteys Siun soten väliportaan ja käytännön tason työntekijöihin, sillä heihin ei ole suoraa kontaktia, eivätkä näiden henkilöiden yhteystiedot ole helposti saatavilla. Tietyissä asioissa, kuten esimerkiksi järjestöjen toimintojen informoinnissa olisi tärkeämpää saada tieto leviämään käytännön työtätekeville, jotta he pystyisivät asiakastyössä ohjaamaan asiakkaita järjestöjen toiminnan pariin.

Haastateltavat nostivat esille sote-ammattilaisten järjestötietoisuuden lisäämisen tärkeyden. Järjestöjen toiminta tulisi tuntea riittävän hyvin, jotta palveluohjaus toimisi. Myös viestinnän ja tiedon vaihdon kannalta on tärkeää tuntea järjestökenttää. Sote-ammattilaisilla tulisi olla ymmärrys järjestötoiminnan eri tasoista, jotta yhteydenotot osataan kohdistaa oikealle tasolla. Esimerkiksi jos halutaan toteuttaa ravitsemusneuvontaa tietyllä paikkakunnalla, kannattaako viesti kohdistaa paikalliselle yhdistykselle vai piiritason toimijalle, jotka toimivat ammatillisesti. Haastateltavat nostivat esille, että sote-ammattilaisten järjestötietoisuuden ja -osaamisen vahvistaminen on haastavaa, sillä järjestökenttä on laaja ja monipuolinen. Täyttää ymmärrystä kaikkien järjestötoimijoiden toiminnoista ei voi olla ja järjestöosaamisen lisääminen on pitkäprosessi.

Järjestöjen edustajat toivat esille, että yhteisten verkostojen käsiteltävät asiat ovat pääsääntöisesti kunnan ja soten puolelta esiin nousseita. Haastatellut toivoivat, että verkostoihin voisi tuoda laajemminkin kaikkien osapuolten kokemukset ja näkemykset huomioon. Haastateltavat nostivat esille myös yhteisen kehittämisen prosessin

pitkäjänteisyyden. Nyt järjestöjen edustajilla oli tunne, että järjestöjä halutaan kuulla ja osallistaa, mutta yhteisiä ideoita ja suunnitelmia ei saada vietyä konkreettiseen tasolle. Järjestöille ei ole informoitu, miten yhdessä ideoitujen asioiden kanssa edetään. Näin ollen yhteistyö on katkennut jo alkumetreillä.

Siun soten järjestöyhteistyö ja sen organisoituminen näyttäytyy haastatteluihin osallistuneille epäselvänä. Yhteistyöhön kaivataan pysyvyyttä, pitkäjänteisyyttä, molemmin puolista viestintää sekä yhteisiä foorumeita. Siun soten järjestöyhteistyö on ollut vaihtelevaa ja tämä osaltaan on vaikeuttanut yhteistyön muodostumista sekä tiedonkulkua. Nyt järjestöyhteistyö on ollut paljon tulevaisuuden sotekeskushankkeen varassa ja haastatteluihin osallistuneilla oli huoli, miten järjestöyhteistyö saadaan kytkettyä aidosti osaksi Siun soten organisaatiota ja työyhteisöä? Haastateltavat kaipasivat Siun soten järjestöyhteistyöhön systemaattisuutta sekä johdettua yhteistyötä. Järjestöyhdyshenkilötoiminta koettiin haastatteluisissa tärkeäksi.

Järjestöjen edustajat toivoivat, että kumppanuusmallisiin yhteistöihin ja aiesopimukseen saataisiin selkeä rakenne, joka olisi kaikille avoin. Nyt erityisesti hankeyhteistyö ja kumppanuussopimukset näyttäytyvät sisänpäin kääntyneiltä osalle järjestöistä, johon ei pääse mukaan, jos ei kuulu tiettyihin verkostoihin tai ole henkilökohtaisia suhteita Siun soteen. Haastatteluisissa nostettiin esille, että hankeyhteistyöhön tarvittaisiin selkeä protokolla, joka olisi läpinäkyvä ja avoin. Hankeideoiden ympärille kaivataan avointa foorumia, jossa soten edustajat toisivat esille millaisia palveluita soten näkökulmasta pohjoiskarjalaiset tarvitsevat ja missä asioissa järjestöt voisivat täydentää soten palveluita. Haastatteluihin osallistuneet toivoivat myös, että olemassa olevia kumppanuuksia arvioitaisiin systemaattisesti koko kumppanuussopimuksen ajan. Palautteen ja arvioinnin perusteella järjestöllä olisi mahdollisuus muuttaa toimintaansa tai painottaa toiminnassaan eri asioita. Tällä hetkellä toiminnan arviointi jää järjestöjen vastuulle.

Vaikka hyvinvointialueen järjestöavustukset nähtiin mahdollisuutena pitkäjänteiseen ja kohdennettuun kehittämiseen, koettiin se osaltaan myös uhaksi. Haastatteluihin osallistuneet pitivät tärkeänä, että Siun sotella on resursseja jatkossakin tukea hyvinvointia ja terveyttä edistävien järjestöjen toimintaedellytyksiä mm. järjestöavustuksilla ja niiden ohjauksella, eikä tulisi sellaista tilannetta, jossa järjestöt tippuvat kuntien ja hyvinvointialueen järjestöavustusten piiristä kokonaan pois. Haastateltavat toivoivat, että Siun soten järjestöyhteistyön kehittäminen ei lopu hankkeen kehittämisajaksi, vaan sitoudutaan pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Haastatteluisissa järjestöasiainneuvottelukunta JANEn rooli rooli suhteessa hyvinvointialueeseen nähtiin haasteellisena. Tällä hetkellä JANE toimii maakuntaliiton alaisuudessa. Jatkossa tulee miettiä, miten JANEn roolia muokataan suhteessa hyvinvointialueeseen. Tarvitaanko JANEn esimerkiksi omaa sote-hynte alatyöryhmää, joka mahdollistaisi sote ja hynte-alan järjestöjen laaja-alaisen kuulemisen ja edustuksellisuuden, toisi näkyväksi soten ja järjestöjen yhteistyön muotoja sekä mahdollistaisi kolmen eri sektorin välisen vuoropuhelun? JANEn roolia miettiessä tulee haastateltavien mukaan ottaa huomioon, ettei järjestörakenne voi olla kahden julkishallinnon hallitsema, vaan järjestörakenteen tulee olla järjestölähtöinen.

6.2 JÄRJESTÖJEN TOIMINTAEDELLYTYSTEN TUKEMINEN JA YHTEISTYÖ HYVINVOINTIALUEEN KANSSA -KYSELY

Keväällä 2022 toteutettiin kysely järjestöille, jonka tarkoituksena oli selvittää Pohjois-Karjalan alueen järjestöjen näkemyksiä hyvinvointialueen järjestöjen toimintaedellytysten tukemiselle sekä yhteistyölle. Kyselyssä selvitettiin myös järjestöjen näkemyksiä hyvinvointialueen mahdollisesta järjestöyhdyshenkilötoiminnasta. Kyselyyn vastasi 50 järjestöedustajaa. Tässä kappaleessa käydään lyhyesti läpi kyselyn vastauksien tulokset niiltä osin kuin ne koskettavat järjestöyhdyshenkilötoimintaa ja yhteistyön organisoimista.

Kyselyn vastauksien mukaan järjestöyhdyshenkilön toimenkuvaan tulisi kuulua:

- hyvinvointialueen järjestöyhteistyön kehittäminen ja koordinointi (81 %)
- järjestöjen osallistumis- ja vaikutusmahdollisuuksien edistäminen hyvinvointialueella (79 %)
- järjestöjen ohjaus ja neuvonta mm. avustuksiin liittyen (74 %)
- yhteydenpito yhdistyksiin (74 %)
- yhdistysten viestien välittäminen hyvinvointialueen päätöksentekoon (57 %)
- Hyvinvointialueen järjestöavustusprosessin koordinointi (55 %)
- Hyvinvointialueen järjestöfoorumien ja -tapaamisten koordinointi (49 %)

Kyselyn avoimissa vastauksissa nousi esille järjestöyhdyshenkilötoiminnan tarpeellisuus. Vastaajat toivoivat yhteyshenkilöä, joka koordinoisi järjestöjen kanssa tehtävää yhteistyötä, tiedottaisi avustuksista sekä mahdollisista hanke- ja yhteistyömahdollisuuksista.

Järjestöjen ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö tulisi organisoida vastaajien mukaan seuraavassa tärkeysjärjestyksessä:

1. Hyvinvointialueen järjestöyhdyshenkilön / -yhdyshenkilöiden kautta
2. Hyvinvointialueen ja järjestöjen yhteisen foorumin kautta
3. Kuntien järjestöiltojen kautta, joissa mukana edustus hyvinvointialueelta
4. Järjestöasiain neuvottelukunta JANEn kautta
5. Muodostetaan JANEn alatyöryhmä hyvinvointialueen ja järjestöjen yhteistyölle

Yhteistyörakenteissa toivottiin hyödynnettävien olemassa olevia verkostoja (JANE, vapaaehtoistoiminnan verkosto, perhekeskusverkosto) ja toimintamalleja (YTY-toimintamalli mielenterveys ja päihdepalveluissa). Vastauksissa tuotiin esille tarve kaikille avoimelle foorumille, johon pystyisi osallistumaan eri puolilta maakuntaa, niin vapaaehtoisvoimin kuin ammatillisesti toimivat järjestöt.

Kyselyn avoimissa vastauksissa toistuivat useasti toiveet hyvinvointialueen järjestöyhteistyön avoimuudesta ja jatkuvuudesta sekä selkeistä rakenteista ja riittävästä resursseista. Vastauksissa nousi esille myös järjestöjen tahtotila edistää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä yhdessä soten kanssa rakentaa yhdessä hoitopolku, jossa kuvataan myös järjestöjen tuottamat palvelut.

7 Johtopäätökset

Nykytilakartoituksen perusteella voidaan todeta, että Siun soten ja järjestöjen välinen yhteistyö on vaihtelevaa. Tähän on vaikuttanut niin korona-aika, sote-ammattilaisten työn kuormittavuus, alueelliset eroavaisuudet, toimialakohtaiset käytänteet kuin yksittäisen työntekijän kiinnostus tehdä järjestöyhteistyötä. Osalla palvelualueista on totuttu tekemään jo pidemmän aikaa järjestöyhteistyötä, kun taas toisilla järjestöyhteistyö on vähäisempää ja satunnaisempaa. Jatkossa onkin tärkeää, että tuetaan jo syntyneitä järjestöyhteistyön muotoja (mm. syöpä- ja sydänkeskuksen yhteistyö diagnoosikohtaisten järjestöjen kanssa, mielenterveys- ja päihde sekä työikäisten palveluiden järjestöyhteistyö) ja katsotaan, pystytäänkö näiden palvelualueiden järjestöyhteistyötä mallintamaan myös muilla palvelualueilla. Myös mahdollinen OLKA-toiminnan aloittaminen Pohjois-Karjalassa tuo omalta osaltaan koordinoitua ja systemaattisuutta järjestöyhteistyöhön. Nykytilakartoituksen perusteella voidaan todeta, Siun sotessa tarvitaan niin maakunnallista järjestöyhteistyön organisoimista, kuin myös alueellista tai mahdollisesti yksikkö (esim. keskussairaalan OLKA-toiminta) kohtaista järjestöyhteistyötä.

Kuntien edustajien näkökulmasta yhteistyön muodostamista järjestöasioissa on vaikeuttanut se, ettei Siun sotella ole selkää organisoitumista järjestöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle. Siun sotella ei mm. ole kuntien järjestökoordinaattoreille vastinparia, joten yhteistyötä järjestöasioissa ei ole päässyt syntymään. Yhteistyön syntymiseen on vaikuttaneet myös Siun soten aikaisemmat kokeilut järjestöyhteistyön organisoitumisesta. Kuntatoimijat esittivät myös huolensa siitä, sitoutuuko Siun sote järjestöyhteistyön pitkäjänteiseen kehittämiseen.

Järjestöjen edustajien haastatteluissa korostui näkemys siitä, että yhteistyön kulttuuri ja yhdessä tekemisen tahtotila Siun soten ja järjestöjen välillä on jo olemassa. Siun soten järjestöyhteistyö ja sen organisoituminen näyttää kuitenkin epäselvänä ja yhteistyöhön kaivataan systemaattisuutta ja pitkäjänteistä kehittämistä sekä johdettua yhteistyötä. Järjestöyhdyshenkilötoiminta koettiin haastatteluissa tärkeäksi, linkkiä soten ja järjestöjen välille kaivataan.

Järjestöjen, kuntien ja sote-ammattilaisten haastatteluiden perusteella voidaan todeta, että kaikki yhteistyön osapuolet odottavat Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen järjestöyhteistyöltä seuraavia asioita:

- Järjestöyhteistyön kehittäminen on prosessi, johon tulee sitoutua pitkäjänteisesti, mikäli halutaan saada aikaan pysyviä tuloksia
- Järjestöyhteistyön tulee olla suunnitelmallista, koordinoitua ja johdettua
- Yhteistyöllä tulee olla selkeät rakenteet ja toimintatavat ja yhteistyön prosessit tulee olla kuvattu
- Järjestöyhteistyötä tekevien työntekijöiden toimenkuvien tulee olla selkeitä ja resursoinnin riittävää
- Järjestöosaaminen kuuluu kaikille sote-ammattilaisille
- Järjestöyhteistyö vaatii avoimuutta ja monikanavaista viestintää

7.1 POHJOIS-KARJALAN HYVINVOINTIALUEEN JÄRJESTÖYHTEISTYÖN STRATEGINEN JÄRJESTÄMINEN

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen hallintosäännössä (2022, 9§) on määritelty, että hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunta vastaa kunta- ja järjestöyhteistyön strategisesta järjestämisestä. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan tehtävänä on mm. päättää määrärahojensa puitteissa järjestöjen ja yhdistysten toiminta-avustuksista hyvinvoinnin-, terveyden edistämisen ja osallisuuden lisäämisen käyttötarkoituksiin sekä edistää hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien järjestöjen toimintaedellytyksiä ja vaikuttamismahdollisuuksia.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen strategiassa on määritelty strategisiksi tavoitteiksi vuosille 2023–2026 mm:

- Toimintamme lähtökohtana on ennaltaehkäisy sekä hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen yhteistyössä asukkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa.
- Monikanavainen palveluverkkomme vastaa väestön palvelutarvetta.
- Palvelujen saatavuus, saavutettavuus ja oikea-aikaisuus paranevat.

Hyvinvointialueen palvelulupauksena on ”Oikea palvelu, oikeaan aikaan, oikeassa paikassa”. Strategiassa esitettyinä avaimina menestykseen nähdään mm. perustason palvelujen turvaaminen, integraation varmistaminen ja erityistason palvelujen tarpeen vähentäminen ja toiminnan sujuvuuden, laadun ja vaikuttavuuden parantaminen. (Hyvinvointialuestrategia 2023-2026.)

THL:n julkaiseman arviointiraportin ”Sosiaali- ja terveyspalvelut Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella 2020” mukaan Siun soten tulevaisuuden yhtenä kehittämiskohteena on niiden asiakkaiden parempi tunnistaminen, jotka hyötyisivät järjestökentän tarjoamista toiminnoista, vertaistuesta, toimintaryhmistä, ohjauksesta, neuvonnasta ja kohtaamispaikoista. Terveystoimihenkilöstön järjestöosaamista pyritään parantamaan kouluttamalla heitä järjestö- ja osallisuusteemoissa ja asiakkaiden ohjaamisessa järjestöjen tuottamien palvelujen piiriin. (THL 2021, 20.)

Pohjois-Karjalan sosiaali- ja terveyspalvelujen kuntayhtymän laajassa hyvinvointikertomuksessa (2022) tuodaan esille järjestöjen merkitys terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen työssä. Niin järjestöillä, kuin muilla Siun soten sidosryhmillä on paljon annettavaa hyvinvointikertomuksessa esiin nostettuihin keskeisten hyvinvointivajeiden ennaltaehkäisyssä: mielenterveyden edistäminen, ehkäisevä päihdetyö, osallisuuden edistäminen, yksinäisyyden ehkäisy sekä ylipainon ja lihavuuden ennaltaehkäisy.

Nämä edellä mainitut asiakirjat ja julkaisut toimivat hyvinvointialueen järjestöyhteistyön strategisena pohjana, hyvinvointialuetta koskevan lainsäädännön lisäksi. Näistä asiakirjoista ja hyvinvointialueen strategiasta tulee johtaa myös hyvinvointialueen järjestöyhteistyön päämäärä ja tavoitteet. **Hyvinvointialueen järjestöyhteistyön päämääränä** on parantaa ihmisten hyvinvointia ja terveyttä. Hyvinvointialueen järjestöavustuksilla ja järjestöjen kanssa tehtävillä kumppanuus- ja yhteistyösopimuksilla tuetaan määrärahojen puitteissa järjestöjen hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen, osallisuuden lisäämisen sekä turvallisuutta edistävää toimintaa. **Järjestöyhteistyön tavoitteena** on löytää järjestöjen ja soten yhteistyön keskeiset kehittämisen kohteet, jotka perustuvat hyvinvointialueen laajan hyvinvointikertomuksen keskeisiin ilmiöihin.

7.2 JÄRJESTÖYHTEISTYÖN RAKENTEET JA TOIMINTAMALLIT

Jotta hyvinvointialue täyttää laissa (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelämisestä (612/2021, 6–7 §) asetetut vaatimukset, tulee hyvinvointialueorganisaatiolla olla selkeät rakenteet ja toimintamallit järjestöjen kanssa tehtävälle yhteistyölle. Hyvinvointialueen järjestöyhteistyön laadukas toteutus toiminnan pysyvyyden ja tavoitteellisuuden näkökulmasta vaatii toimiva järjestöyhteistyö organisoitua järjestöyhdyshenkilötoimintaa, nimettyjä vastuuhenkilöitä sekä auki kuvattuja yhteistyön prosesseja ja rakenteita. Hyvinvointialueen järjestöyhteistyöhön ja sen kehittämiseen tarvitaan resursointia, jotta pystytään hyödyntämään tehokkaasti Pohjois-Karjalan alueen järjestöjen asiantuntemusta ja osaamista hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työssä. Tämä käy ilmi niin nykytilahaastattelussa, kuin myös useissa eri selvityksissä (mm. Brax 2018,10; Auvinen ym. 2021, 62; Valtari ym. 2020).

Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen järjestöyhteistyö voidaan hahmottaa nykytilahaastatteluiden perusteella neljän eri tason kautta: järjestöyhteistyön strateginen taso, maakunnallinen järjestöyhdyshenkilö, toimialueiden järjestöyhdyshenkilöt sekä sote-ammattilaisten järjestöosaaminen (kuva 6.).

KUVA 6. HAHMOTELMA HYVINVOINTIALUEEN JÄRJESTÖYHTEISTYÖN RAKENTEIDEN TASOISTA

Järjestöyhteistyön strateginen taso on kuvattu ylempänä kappaleessa 7.1. Järjestöyhteistyön strategisella tasolla toimivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan lisäksi hyvinvointialueen kehittämisjohtaja ja kumppanuuspäällikkö, jotka omalta osaltaan huolehtivat mm. järjestöyhteistyöhön liittyvien lakisääteisten velvollisuuksien toteutumisesta, järjestöyhteistyön näkymisestä hyvinvointialueen strategiassa ja operatiivisissa asiakirjoissa. Pohjois-Karjalan hyvinvointialueelle tarvitaan myös maakunnallinen järjestöyhdyshenkilö, joka toimii yhteistyössä edellä kuvattujen toimijoiden kanssa ja vastaa heidän kanssaan järjestöyhteistyön koordinoinnista ja kehittämisestä. Järjestöyhdyshenkilön työtehtäviin kuuluvat hyvinvointialueen järjestöavustusprosessi sekä

järjestöjen kumppanuuksien ja yhteistyösopimusten koordinointi Siun soten toimialueiden kanssa. Järjestöyhdyshenkilö tukee omalla asiantuntemuksellaan toimialueiden järjestöyhdyshenkilöitä sekä koordinoi ja tukee hyvinvointialueen sote-henkilöstön perehdyttämistä ja kouluttamista järjestötoiminnan ja -yhteistyön toimintamallien hyödyntämiseen liittyen. Maakunnallinen järjestöyhdyshenkilö toimii yhteistyössä kuntien järjestöyhteistyötä koordinoivien henkilöiden kanssa ja toimii maakunnallisissa järjestöverkostoissa. Lisäksi järjestöyhdyshenkilö vastaa hyvinvointialueen järjestöfoorumeiden, etäkahvien ja muiden foorumeiden ja verkostojen järjestämisestä. Järjestöyhdyshenkilön tehtäväkuvaan on mahdollista liittää myös muita tehtäväkuvia, kuten esimerkiksi kokemusasiantuntijatoiminta ja sen kehittäminen ja koordinointi yhdessä palvelualueen kanssa. Tarja Hirvosen (2022, 17) tekemään raportin mukaan kokemusasiantuntijatoimintaa ei ole juurrutettu Siun soten rakenteisiin ja toimintoihin ja kokemusasiantuntijatoiminnan koordinointi on haavoittuvainen. Hirvosen tekemässä raportissa on ehdotettu, että kokemusasiantuntijatoimintaan, sen kehittämiseen ja koordinointiin resursoitaisiin 1–2 henkilöä omaan yksikköön esimerkiksi kehittämis- tai osaamisen kehittämisen yksikön alle. Järjestöyhdyshenkilön työnkuvaan kokemusasiantuntijatoiminta istuisi luontevasti.

Toimialueiden järjestöyhdyshenkilöt koordinoivat järjestöyhteistyötä osana omaa tehtäväkuvaansa. Toimialueiden järjestöyhdyshenkilöt vastaavat paikallisesta, toimialueilla tapahtuvasta järjestöyhteistyöstä. Nykytilakartoituksessa nousi esille, että toimialueilla on jo organisoitua järjestöyhteistyötä, joka tulee tehdä näkyväksi. Mahdollinen OLKA-toiminnan käynnistäminen vaatii toimialueelta (keskussairaala, terveysasemat) nimettyjä yhdyshenkilöitä. Kevään 2023 aikana mallinnetaan ja pilotoidaan vapaaehtois- ja järjestöyhteistyötä asumisyksiköissä ja kotihoidossa. Tämän mallinnuksen aikana mietitään myös tarkemmin toimialueiden järjestöyhdyshenkilötoiminnan vaatimia resursseja.

Jotta järjestöyhteistyöstä olisi hyötyä hyvinvointialueen asukkaille, järjestöyhteistyön tulee olla osa jokaisen sote-ammattilaisen työtä. Jotta sote-ammattilaisella on riittävät mahdollisuudet ja valmiudet tehdä järjestöyhteistyötä osana omaa asiakas- ja potilastyötään, hänen tulee saada riittävästi tukea yhteistyön toteuttamiselle. Tätä tukea hyvinvointialue tarjoaa ammattilaisille työvälineiden (mm. intra, hyvinvointialueen verkkosivut, sähköinen perhekeskus, hyte-palvelutarjotin) sekä perehdytyksen ja koulutuksen avulla. Tulee pohtia, pystyykö järjestöosaamisen vahvistamisen nivomaan olemassa oleviin sote-ammattilaisten koulutuksiin. Järjestöt ja järjestöihin tehtävä palveluohjaus ei näin olisi oma koulutuksensa, vaan se sidottaisiin aina johonkin teemaan esim. elintapaohjaukseen, ehkäisevään päihdetyöhön tai mielenterveys- ja päihdetyöhön. Sote-ammattilaisten järjestöosaamisessa tulee muistaa, ettei ammattilaisten tarpeet välttämättä ole yhdenmukaiset jokaisella toimi- ja palvelualueella.

Toimiva järjestöyhteistyö vaatii jatkuvaa vuoropuhelua, mikä vaatii pysyviä yhteistyörakenteita. Nykytilakartoituksen haastatteluissa nostettiin esille tarve systemaattisille kohtaamisille hyvinvointialueen ja järjestöjen välille, jotta tavoitteellinen yhteistyö voi syntyä. Kuvaan 7. on kuvattu järjestöyhteistyön käytännön organisoituminen. Hyvinvointialue järjestää järjestöfoorumeita, jotka ovat avoimia kaikille järjestötoimijoille. Näissä foorumeissa hyvinvointialue viestii järjestöille mm. järjestöjen toimintaedellytysten ja vaikuttamismahdollisuuksien tukemisesta.

Hyvinvointialueen järjestöfoorumi

- Kaikille avoin hyvinvointialueen järjestöfoorumi
- Järjestetään 1-3 krt/vuodessa
- Hyvinvointialueen avustukset

Ilmiötyöpajat

- Mitä ilmiöitä arjessa nousee? Miten niihin voidaan vastata?
- Toimialueiden kehittämistarpeiden ja järjestöjen osaamisen yhteen saattaminen

Järjestöjen etäkahvit

- Matalankynnyksen etäkahvilitaisuuksia Teamsin kautta
- Hyvinvointialueen omia + yhteistyössä JANEn kanssa
- Ajankohtaisista asioista keskusteleminen

Alueelliset kumppanuusryhmät

- Järjestöjen edustus alueellisissa kumppanuusryhmissä
- 2 järjestöedustajaa per ryhmä
- Yhteistyö JANEn kanssa

Järjestöjen sote-hyte-tu verkosto?

- Kaikille sote ja hyte ja turvallisuus työtä tekeville avoin järjestöverkosto
- Tarvittaessa koolle kutsuttava

Muu johtoryhmä ja verkostotyöskentely

Perhekeskus johtoryhmät
Järjestöedustus hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimissä

KUVA 7. HAHMOTELMAA JÄRJESTÖYHTEISTYÖN ORGANISOITUMISESTA

Ilmiötyöpajojen (Kuva 8.) tavoitteena on kuntien, seurakuntien, järjestöjen ja Siun soten yhdyspinnan vahvistaminen ja verkostoituminen. Ilmiötyöpajoissa keskustellaan ja mietitään yhdessä konkreettisia ratkaisuja liittyen esimerkiksi mielenterveys- ja päihdekysymyksiin hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. Ilmiötyöpajojen tavoitteena on saada laadukkaita, näyttöön perustuvia ja mitattavissa olevia toimenpiteitä ja yhteistyömuotoja. Ilmiötyöpajat mahdollistavat myös syötteiden antamisen mahdollisiin uusiin hankkeisiin.

KUVA 8. HAHMOTELMAA ILMIÖTYÖPAJOISTA

Järjestöjen etäkahvit ovat kaikille järjestöille avoimia etätapaamisia, jotka järjestetään Teamsin kautta. Tapaamisissa mahdollistetaan matalankynnyksen keskustelu soten ja järjestöjen välillä ajankohtaisista asioista. Etäkahveja järjestetään tarpeen mukaan ja niitä voidaan järjestää myös yhteistyössä JANEn kanssa.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/202 6 § ja 7 § velvoittaa hyvinvointialuetta neuvottelemaan vähintään kerran vuodessa yhdessä alueensa kuntien sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä tekevien muiden julkisten toimijoiden, yksityisten yritysten ja yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä koskevista tavoitteista, toimenpiteistä, yhteistyöstä ja seurannasta. Pohjois-Karjalassa tätä varten perustetaan hyvinvointialueen alueelliset kumppanuusryhmät. Alueellinen kumppanuusryhmä kokoontuu lakisääteisiin neuvotteluihin kerran vuodessa ja tapaamisiin 2–3 kertaa vuodessa. Alueellisten kumppanuusryhmien tehtävänä on hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden edistäminen. Teemoina ovat elintavat, ehkäisevä päihdetyö, mielen hyvinvointi, arjen toimintakyky, turvallisuus ja osallisuus. Alueellisissa kumppanuusryhmissä keskustellaan hyvinvoinnin, terveyden ja arjen turvallisuuden keskeisistä ilmiöistä ja sovitaan tavoitteista ja vaikuttavista toimenpiteistä. Alueellisten kumppanuusryhmien kautta varmistetaan tiedonkulku Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen, kuntien ja järjestöjen välillä. Alueellisten kumppanuusryhmien järjestöedustajien valinnasta päättää JANE.

Näiden foorumeiden lisäksi tulee pohtia, onko tarvetta sote-, hyte- ja turvallisuusalan järjestöjen omalle verkostolle. Järjestöille tehdyssä kyselyssä uudet verkostot eivät saaneet juurikaan kannatusta, mutta tämän tyyppinen verkosto mahdollistaisi sote-, hyte- ja turvallisuustyötä tekevien järjestöjen laajemman verkostoitumisen ympäri maakuntaa.

Kuten nykytilakartoituksessakin nousi esille, järjestöt toimivat osana johtoryhmätyöskentelyä esimerkiksi perhekeskusverkostossa. Järjestöillä on myös edustus hyvinvointialueen vaikuttamistoimielimissä eli osallisuusvaliokunnassa (2 paikkaa), lapsi- ja perheasianneuvostossa (3 paikkaa) ja vanhusneuvostossa (4 paikkaa).

Hyvinvointialueen järjestöyhteistyö on tärkeää kuvata asiakirja muotoon. Järjestöyhteistyön asiakirjassa tulisi olla kuvattuna yhteistyörakenteet ja yhteydenpito järjestöjen kanssa, millä tavoilla hyvinvointialue tukee järjestöjen toimintaedellytyksiä, järjestöjen osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyö järjestöjen tukemiseksi.

8 Lähteet

Auvinen, T., Määttä, A., Rantamäki, P. & Hauta-aho, H. 2021. Järjestöt ja tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus. Selvitys sujuvien ja asiakaslähtöisten yhteistyöprosessien rakentamiseksi. SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry. https://www.soste.fi/wp-content/uploads/2021/04/Ja%CC%88rjesto%CC%88t-ja-tulevaisuuden-sotekeskus_selvitys_2021.pdf Viitattu 12.7.2022.

ARMI – Arjen yhteisöllisyys mielen hyvinvoinnin tukena. Hankesuunnitelma. 2020. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry.

Brax, T. 2018. Selvityshenkilön raportti. Järjestöjen rooli maakunta- ja sote-uudistuksessa. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 26/2018. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160957/STM_r26_18_Jarjestojen_rooli_maakuntajasoteuudistuksessa.pdf?sequence=1&isAllowed=y Viitattu 12.7.2022.

Haikari, J. 2022. Sosiaali- ja terveysalan järjestöt Suomessa 2021. Järjestöjen sote-muutostuki. <https://innokyla.fi/sites/default/files/2022-03/Sote-jarjestot%20Suomessa%202022%20Alueittain.pdf> Viitattu 23.5.2022.

Hirvonen, T. 2022. Siun soten Nykytilan kartoitus. Järjestöyhteistyö, vapaaehtois-, kokemusasiantuntija-, tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta.

Hyvärinen, K. & Sivonen, M. 2022. Pohjois-Karjalan kuntien Hyte-painopisteet ja tavoitteet.

Kääriäinen, H. 2021. Yhteistyössä hyvinvointia. Pohjois-Karjalan yhdistysohjelma 2021–2025. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys. <https://www.pohjois-karjala.fi/documents/33565/12493606/203+Yhteistyö%CC%88ssa%CC%88+hyvinvointia+%23x2013+Pohjois-Karjalan+yhdistysohjelma+2021-2025.pdf/dda082a9-ae78-4be1-650f-0bce27853887?version=1.0> Viitattu 20.5.2022.

Laki hyvinvointialueesta (611/2021). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210611> Viitattu 15.6.2022.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>. Viitattu 15.6.2022.

Lähellä.fi. 2023. www.lahella.fi. Viitattu 5.4.2023.

Nuutinen, K., Pesonen, A., Sainola-Rodriquez, K., Niiranen, K., Päivinen, K., Turunen, M. 2020. Yhdistysyhteistyön (YTY) käytännöt. Mielenterveys- ja päihdepalvelut (Miepä), Psykiatrisen klinikka. Siun sote.

Pelastuslaki 379/2011. [Pelastuslaki 379/2011 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110311) Viitattu 17.8.2022.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. Hallintosääntö. Aluevaltuusto 14.12.2022. [Pohjois-Karjalan hyvinvointialueen hallintosääntö \(siunsote.fi\)](#) Viitattu 5.4.2023.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. Hyvinvointialuestrategia 2023–2026. Aluevaltuusto 11.10.2022. [PowerPoint-esitys \(siunsote.fi\)](#) Viitattu 5.4.2023.

Pohjois-Karjalan hyvinvointialue. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lautakunnan pöytäkirja 1/2022. <http://dynastyjulkaisu.pohjoiskarjala.net/VateJulk/cgi/DREQUEST.PHP?page=meeting&id=2022100028>. Viitattu 5.8.2022.

Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys. Pohjois-Karjalan järjestökysely. 2021. <https://www.pksotu.fi/pksotu/wp-content/uploads/2021/06/Pohjois-Karjalan-jarjestokysely-2021-raportti.pdf>. Viitattu 23.5.2022.

[Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen järjestöyhteistyön suunnitelma. Luonnos 15.12.2021.](#)
https://www.elakeliitto.fi/sites/default/files/2022-01/Hyvinvointialueen-jarjestoyhteistyosuunnitelma_luonnos-15.12.2021.pdf Viitattu 11.7.2022.

Rajapintatyöryhmän loppuraportti 18.5.2016. [RAJAPINTATYÖRYHMÄN LOPPURAPORTTI - PDF Free Download \(docplayer.fi\)](#) . Viitattu 30.5.2022.

[Siun soten intra A. 2022. Terveys- ja sairaanhoitopalvelut – Kotisivu \(sharepoint.com\)](#). Viitattu 20.6.2022.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2021. Tiedosta arviointiin – tavoitteena paremmat palvelut. Sosiaali- ja terveyspalvelut Pohjois-Karjalan hyvinvointialueella 2020. Päätösten tueksi 18/2021. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143525/PT2021_020%20Pohjois-Karjala%202020%20s.pdf?sequence=4&isAllowed=y . Viitattu 14.7.2022.

Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus hankesuunnitelma. Pohjois-Karjalan hyvinvointialue 15.10.2021, päivitetty 3/2022.

Valtari, A., Kuusinen, J., Pitkänen, L. & Latvalahti, J. 2020. Verkko-työpajan tulosityhteenveto: sidosryhmien näkemyksiä tulevaisuuden sote-keskuksesta. Sosiaali- ja terveysministeriö. https://soteuudistus.fi/documents/16650278/25812098/Tulevaisuuden+sote-keskus_tulosityhteenveto+12-06-2020+ tiivistelm%C3%A4+verkkoon+julkaistavaksi.pdf/e391182d-8c02-7269-944d-fddf512f0c4c/Tulevaisuuden+sote-keskus_tulosityhteenveto+12-06-2020+ tiivistelm%C3%A4+verkkoon+julkaistavaksi.pdf?t=1593447550911 Viitattu 12.7.2022.

Yhdistysyhteistyö Pohjois-Karjalassa. 2023. www.yhdistysyhteistyö.fi Viitattu 5.4.2023.